

N:o 156.

Ank. till Riksd. kansli den 17 maj 1906, kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet
m. m.*

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 111) af den 30 sistlidne mars har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen, att

ej mindre till utgående från riksgäldskontoret anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa såsom förskott

dels 110,000 kronor till återförvärfvande från Stockholms norra jästaktiebolag af besittningsrätten till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Djurgården samt till inlösen af därå befintliga, bolaget tillhöriga byggnader,

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 4 Saml. 1 Afd. 97 Häft. (N:o 156.)

1

dels 1,890,000 kronor till uppförande af nya byggnader för veterinärintitutet å den del af nämnda lägenhet, som med en areal af 46,333 kvadratmeter, å en af ingenjören A. F. Dahlström år 1904 öfver lägenheten upprättad karta vore betecknad med litt. A och C,

dels ock 250,000 kronor till inredning af de nya byggnaderna äfvensom till inventarier i desamma;

än äfven medgifva

att veterinärintitutets nuvarande område med därå befintliga byggnader måtte, med den rätt kronan därtill ägde och i den ordning Kungl. Maj:t pröfvade lämpligt bestämma, för kronans räkning föryttras äfvensom att med anledning häraf måtte, efter Kungl. Maj:ts beprövande, kostnadsfritt till Stockholms stad under äganderätt upplåtas den del af samma område, som vid reglering af området skulle utläggas till gator eller annan öppen plats, samt

att, sedan af de medel, som inflöte genom försäljning af nyssnämnda område jämte byggnader, inlevererats till riksgäldskontoret 2,250,000 kronor för godtgörande af dess omförmälda förskott, samt kostnader för ordnande af gator och andra öppna platser enligt den öfverenskommelse, som härom kunde med Stockholms stad träffas, blifvit bestridda, återstoden måtte inlevereras till statskontoret för att tillföras fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

I detta ärende har departementschefen till ofvanberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Nödvändigheten af att åt veterinärintitutet i Stockholm bereda tillgång till lokaler, som bättre än de för närvarande för institutet tillgängliga motsvara den nutida veterinärundervisningens fordringar, föranledde Kungl. Maj:t att till 1904 års Riksdag aflåta nådig proposition angående inköp af ny tomt åt veterinärintitutet för detsammes förflyttning från dess nuvarande plats.

*Frågans
tidigare be-
handling.*

Förslaget härom hade föregåtts af en omfattande utredning, som ovedersägligt lade i dagen, att de förefintliga bristerna och olägenheterna icke kunde på annat sätt varaktigt afhjälpas. I underdånig skrifvelse den 6 december 1900 hade direktionen för veterinärintitutet, anbefalld att efter lärarkollegiets vid institutet hörande inkomma med underdånigt förslag till ny stadga för institutet, framlagt förslag ej mindre till sådan stadga och till ny stat för institutet än äfven till afhjälpan af de mest trängande behofven af ökad utrymme vid insti-

tutet. I sistnämnda afseende hade lärarkollegiet uppgjort förslag till en ny byggnad, förlagd på institutets nuvarande område. Direktionen, som ansett omförmälda behof kunna för en lindrigare kostnad afhjälpas medelst ombyggnad och förändringar af institutets nuvarande lokaler, hemställde, att för utförande däraf enligt upprättade ritnings- och kostnadsförslag måtte beredas erforderliga medel.

Medicinalstyrelsen afgaf den 17 juli 1901 infor dradt utlåtande i ämnet och anförde därvid, att medicinalstyrelsen, som till fullo insåge behofvet af utvidgade och förbättrade lokaler för undervisningen vid veterinärinstitutet, därest undervisningen skulle kunna på ett ändamålsenligt sätt bedrifvas, emellertid funne såväl det af lärarkollegiet uppgjorda förslaget till nybyggnad för tillgodoseende af det erforderliga ökade utrymmet som ock direktionens förslag till om- och tillbyggnad lida af åtskilliga brister, af hvilka en del af medicinalstyrelsen omnämndes. I betraktande af den omdaning, som flertalet af utlandets veterinära högskolor under det senaste decenniet undergått, samt då medicinalstyrelsen hölle före, att frågan om vinnande af ökad utrymme för undervisningslokaler vid institutet ej blifvit så allsidigt utredd, som önskligt vore, hemställde medicinalstyrelsen, det Kungl. Maj:t beträffande de föreslagna till- och nybyggnaderna täcktes återförvisa ärendet till direktionen för förnyad handläggning, hvilken åtgärd syntes medicinalstyrelsen så mycket mera lämplig, som, enligt dess mening, de af direktionen, respektive lärarkollegiet, föreslagna till- och ombyggnaderna sannolikt endast för en jämförelsevis kort tidrymd skulle visa sig vara tillräckliga. Därjämte framhöll medicinalstyrelsen, att äfven andra omändringsarbeten än de föreslagna vore vid institutet behöfliga, såvidt detsamma med afseende på byggnaderna och dessas inredning ej skulle komma att stå alltför långt efter utlandets veterinära högskolor.

Efter det Kungl. Maj:t lämnat direktionen tillfälle att yttra sig med anledning af hvad medicinalstyrelsen i sitt berörda utlåtande andragit, inkom direktionen med underdånig skrifvelse den 9 februari 1903, däri direktionen, med förmålan att direktionen ansett sig böra åvägabringa utredning angående veterinärinstitutets förflyttning till annan plats inom hufvudstaden, anført, hurusom det af direktionen ingifna, ofvan omförmälda underdåniga förslaget den 6 december 1900 hade varit afsedt att med minsta möjliga utgifter för statsverket afhjälpa de mest trängande behofven af ökad utrymme vid institutet. Detsamma kunde dock ingalunda anses i längden vara tillfyllest. Medicinal-

styrelsen hade också i sitt underdåniga utlåtande öfver förslaget i fråga uttalat sina tvifvelsmål öfver tillräckligheten af de föreslagna tillbyggnaderna. Direktionen hade därför sökt vinna klarhet beträffande de kraf, man kunde ställa på en ökning af institutets lokaler därhän, att de kunde anses både tidsenligt ordnade och lämpade att äfven för framtiden på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, och därvid kommit till den öfvertygelsen, att detta svårligen låte sig åvägabringas på annat sätt än genom en fullständig nybyggnad af institutet. Det kunde visserligen synas egendomligt, att institutet, som nybyggdes för blott 23 år sedan, redan befundes i skilda afseenden så olämpligt för sitt ändamål, men dels kunde det nuvarande etablissemanget anses redan från början hafva varit i väsentlig grad för litet tilltaget med afseende på utrymme och antal lokaler, delvis beroende på en rätt betydande reducering af det utaf sakkunniga personer utarbetade ursprungliga förslaget, dels hade detsamma kommit till stånd på en tid, då en del grenar af veterinärvetenskapen, som under de senaste årtiondena nått en förut icke anad utveckling, ännu endast i jämförelsevis obetydlig grad hunnit göra sig gällande. Sålunda hade den tiden ännu ingen själfständig lärarbefattning funnits i de nu så maktpåliggande ämnena patologisk anatomi och bakteriologi, och på grund häraf hade man vid det nuvarande institutets uppförande icke sört för några lokaler för denna afdelning, utan hade man måst tillgripa den i öfrigt långt ifrån lämpliga nödfallsutvägen att upplåta en af föreläsningssalarna till laboratorium för bakteriologi. Härmed hade dessutom följt en del svårigheter att ordna föreläsningarna på de öfriga afdelningarna på sådant sätt, att den återstående föreläsningssalen varit för dem (med undantag af den anatomiska afdelningen, som hade sin egen föreläsningssal) till fyllest. Men äfven därförutom saknades en del lokaler för den bakteriologiska afdelningen, bland annat stallar för försöksdjur m. m. Obduktionssalen vore betydligt för liten och intet exenterationsrum funnes att tillgå.

Äfven den kemiska afdelningen saknade utrymme: själfva elevlaboratoriet vore för litet; fysikaliskt och farmakologiskt laboratorium, skolningsrum, lämpligt rum för tillredande och förvarande af en del reagenser, laboratorium för lektorn, vågrum m. m. saknades likaledes.

Hygieniska afdelningen vore så godt som totalt i saknad af lokaler; där fattades museum, väntrum för besökande vid mottagningen på den ambulatoriska kliniken, laboratorium m. m., hvarjämte det för den till denna afdelning hörande undervisningen i husdjursskötsel m. m. vore ur flera synpunkter i hög grad önskvärdt, om en ladugård funnes inom

institutet, äfven om det blott vore en mindre sådan, som rymde ett tiotal djur.

På den anatomiska och fysiologiska afdelningen funnes likaledes en mängd defekter; fysiologiskt laboratorium, afklädningsrum för elever, rum för försöksdjur m. m. saknades, och anatomisalen hade tidtals visat sig vara för liten.

I den kirurgiska afdelningen funnes icke rum för uppvisning och undersökning af sjuka djur, så att polikliniken måst hittills försiggå under bar himmel, oberoende af väderleken, en anordning som särskildt vintertiden måste i vårt kalla klimat anses synnerligen olämplig och menligt inverka på undervisningens drifvande.

Vidare vore stallarna föråldrade och som sjukstallar olämpliga, operationssalen vore för liten och därjämte mörk, hvarförutom, då operationssal för mindre husdjur saknades, samma lokal måste användas för operationer å alla de olika husdjursslagen, hvilket äfven visat sig särdeles olämpligt och menligt inverkat på undervisningen, enär dessa kliniker samtidigt påginge, men sköttes af olika afdelningschefer, och dessutom operationssalar för större och mindre husdjur måste vara väsentligt olika inredda. Det funnes för närvarande icke ens ett rum åt cheferna för klinikerna, utan hade toaletten efter operationerna måst verkställas i stallet eller i själfva operationssalen, och för eleverna hade en box i stallet inredts till afklädnings- och toaletterum. Vidare hade såväl denna afdelning som den hygieniska och den medicinska måst af brist på lokaler inhysa sina samlingar i ett gemensamt, för detta ändamål alldeles för litet rum.

Den medicinska afdelningen, som afsåge både större och mindre husdjur, vore i saknad af mottagnings- och undersökningsrum för större djur, rum för klinikchefen, operationssal för mindre djur samt laboratorier. Till jämförelse härmed anförde direktionen, att i det nyinredda institutet i Stuttgart funnes ej mindre än 3 laboratorier på motsvarande afdelning. Vidare saknades här museum, badrum för mindre husdjur (nödvändigt för behandling af en del af hundens hudsjukdomar), toaletterum för de tjänstgörande eleverna m. m., hvarjämte de lokaler, som funnes för mottagning af mindre husdjur, vore långt ifrån till fyllest. En medikamentsförrådsafdelning saknades likaledes, och afdelningen i köttkontroll, som dock kräfde sitt särskilda museum med flera lokaler, hade icke ett enda rum till sitt förfogande. Äfven hofbeslagssmedjan saknade lokaler för undervisningen, föreläsningssal, rum för samlingar, afklädningsrum, bostad för smederna m. m., hvarjämte instruktionsmedjan vore för liten.

Portvaktstugan hade på grund af bristande lokaler måst upplåtas åt fodermarsken, hvadan icke någon plats för närvarande funnes för portvakt, utan hade fodermarsken fått, så långt det varit honom möjligt, handhafva portvaktssysslan såväl som telefonväxelstationen, hvilken äfven måst inrymmas i portvaktstugan.

Ännu flera brister i fråga om lokalerna än de ofvan angifna kunde anföras, men det sagda syntes direktionen vara nog för att framhålla behofvet af en så grundlig omgestaltning af institutets byggnader, att den knappast läte tänka sig utan fullständig nybyggnad af det samma.

I sammanhang härmed framhöll direktionen, hurusom veterinärinstitutet i Stockholm ingalunda stode ensamt i fråga om de kraf, den moderna veterinärvetenskapen ställde på undervisningsanstalterna i berörda hänseende. Öfver allt, där man velat i någon mån följa med sin tid, hade betydande omgestaltningar af dem måst äga rum; i Berlin, Dresden, München, Stuttgart, Budapest m. fl. städer hade så varit fallet. Hannoverskolan hade måst helt och hållet nybyggas, i Köpenhamn hade, oaktadt skolan redan förut var i fråga om lokaler betydligt lyckligare lottad än den i Stockholm, på senare åren företagits tillbyggnader, hvilka belöpt sig till omkring 930,000 kronor.

Direktionen ansåge sig äfven böra framhålla, hurusom betydelsen af ett tidsenligt veterinärinstitut, utrustadt med nödiga hjälpmedel för ett framgångsrikt arbete inom veterinärvetenskapens olika grenar, icke blott sträckte sig till undervisningen vid institutet och utbildningen af eleverna, som naturligtvis måste gynnsamt påverkas däraf, utan härigenom möjliggjordes också ett fruktbringande arbete i husdjursskötselns tjänst i åtskilliga stycken, som med de ringa hjälpmedel, hvilka så i ett som annat hänseende stått och för närvarande stode institutet till buds, hittills hos oss måst ligga så godt som fullständigt nere. Då emellertid tillgodoseendet af dessa kraf på ökad utrymme måste blifva förenadt med stora kostnader för staten, hade direktionen, med fäst afseende å det betydande värdet af den tomt, öfver hvilken institutet för närvarande förfogade, tagit under öfvervägande, huruvida ej medel härtill lämpligen kunde beredas genom afyttring af institutets nuvarande tomt samt förflyttning af institutet i sin helhet till annan lämplig plats inom Stockholm med lägre tomtvärde. Det hade naturligtvis varit direktionens särskilda sträfvan att tillse, att sådan plats därvid utsåges, att det kliniska materialet, hvaraf institutet för en rationell undervisnings drifvande måste anses hafva det allra största behof, ej måtte

i afsevärd grad menligt påverkas genom förflyttningen; och hade direktionen funnit Södermalm vara den stadsdel inom hufvudstaden, på hvilken man därvid företrädesvis borde tänka, enär hästantalet på Söder vore förhållandevis betydligt och en för ambulatoriska kliniken ganska lämplig landsbygd gränsade därintill. För det kliniska materialets skull kräfdes med nödvändighet, att institutets läge vore sådant, att det möjliggjorde sjuka djurs transporterande dit, hvilket, om institutet förlades utanför stadens område eller för långt aflägsset från mera hästrika stadsdelar, ej skulle blifva möjligt i den utsträckning, ett rationellt drifvande af undervisningen och en praktisk utbildning af eleverna kräfde.

Till ledning för bedömandet af den erforderliga tomtarealen hade direktionen, efter de särskilda afdelningschefernas vid institutet hörande, låtit utarbета en närmare utredning öfver de byggnader och lokaler, det nya institutet borde omfatta och inrymma, hvilken utredning jämte approximativ beräkning öfver kostnaderna för berörda byggnaders uppförande åstadkommits med biträde af dåvarande arkitekten i öfverintendentsämbetet Ludvig Peterson. Med stöd af denna utredning hade direktionen sökt utröna, huru stor tomtareal nödvändigt måste anses erforderlig för det nya institutet, samt, efter infordradt yttrande af institutets föreståndare och bemålde arkitekt, ansett 30,000 kvadratmeter vara erforderliga.

För jämförelse härmed meddelade direktionen, att vid 11 veterinärskolor i Europa, hvilkas tomtarealer vore direktionen bekanta, nämligen de i Berlin, Paris, Lyon, Wien, Budapest, Dresden, München, Stuttgart, Hannover, Brüssel och Utrecht, medelarealen vore 49,360 kvadratmeter. Skolan i Hannover, som nyligen blifvit flyttad och nybyggd, disponerade exempelvis 42,000 kvadratmeter, och veterinärsinstitutets i Stockholm nuvarande tomt belöpte sig till omkring 50,000 kvadratmeter.

En för ett nytt veterinärsinstitut lämplig plats ansåg sig direktionen hafva funnit i en Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhörig tomt å söder, å hvilken tomt för institutet kunde disponeras en areal af 30,434 kvadratmeter.

I sammanhang härmed hade direktionen sökt åvägabringa utredning om värdet af den tomt, institutet nu disponerade, och hade direktionen för detta ändamål hänvänt sig till stadsingenjören H. Ygberg. Af den utredning, hvarmed han till direktionen inkommit, framginge, att den tomtareal, hvaröfver institutet för närvarande förfogade, uppginge till 48,009,9 kvadratmeter, af honom värderad till 4,074,987 kronor 50 öre. Stadsingenjören hade emellertid ansett sig böra göra en afräkning härifrån af 13,313,8 kvadratmeter, motsvarande en värderingssumma af 1,295,664 kronor, dels för till gatureglering afsedt område dels ock för

det så kallade Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, som af stadsingenjören ansågs tillhöra Stockholms stad, men som af Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 10 mars 1876 bestämts skola tillhöra veterinärinstitutets tomtområde. Enligt stadsingenjörens utredning skulle sålunda vid eventuell försäljning af institutets nuvarande tomt kunna påräknas en summa af 2,779,323 kronor 50 öre, hvilken summa dock enligt direktionens åsikt finge anses väl lågt beräknad, enär det dels vore tvifvel underkastadt, huruvida Stockholms stad ägde dispositionsrätt öfver det så kallade Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, dels institutets område af stadsingenjören upptagits till något lägre areal, än hvad uti institutets arkiv förvarade äldre designationer gåfve vid handen, dels ock värdena å tomten syntes direktionen, hvad vissa delar däraf beträffade, böra sättas något högre, än hvad de af stadsingenjören blifvit angifna, hvadan värdet af institutets tomt i sin helhet väl minst kunde anslås till omkring 3,000,000 kronor.

Enligt den approximativa beräkningen öfver kostnaden för ett nytt veterinärinstitut skulle till byggnader och planering erfordras en summa af omkring 1,600,000 kronor, hvartill komme 1,100,000 kronor till inköp af tomt. Då emellertid säljaren af den till inköp föreslagna tomten å Södermalm förbundit sig ombesörja det väsentligaste af den för tomtens bebyggande nödiga planeringen, kunde någon minskning därigenom göras i den beräknade summan, hvilken minskning dock å andra sidan uppvägdes af de för det nya institutets inredning nödiga utgifterna. Direktionen ansåge alltså, att totalkostnaden för det tilltänkta nya institutet, tomten inbegripen, approximativt beräknad skulle komma att belöpa sig till en summa af 2,700,000 kronor. Genom försäljning af veterinärinstitutets nuvarande tomtområde skulle således utan särskild kostnad för statsverket medel kunna beredas till uppförande af ett nytt och tidsenligt institut å lämpligt ställe inom Stockholm.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställde direktionen, att Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen för erhållande af tomt till ett nytt veterinärinstitut göra framställning om inköp af den inom kvarteret Åsen större i Katarina församling belägna, Fribergsska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhöriga tomtkomplexen för ett pris af 1,100,000 kronor och på villkor i öfrigt, som närmare angåfves i af bolaget afgifvet anbud.

Af veterinärinstitutets föreståndare inlämnades sedermera två af Ygberg år 1903 utarbetade förslag till styckning och bebyggande af

veterinärinstitutets nuvarande område jämte närmast angränsande delar, äfvensom en situationsplan för institutets byggnader m. m. å den till inköp ifrågasatta marken.

Öfver direktionens här ofvan anförda framställning afgaf medicinalstyrelsen den 6 mars 1903 infor dradt underdånigt utlåtande, i hvilket medicinalstyrelsen anförde, hurusom styrelsen redan vid afgifvandet af sitt förenämnda underdåniga utlåtande den 17 juli 1901 hyst den uppfattningen, att veterinärinstitutet borde undergå en mera vidtomfattande omgestaltning, än den direktionen och lärarkollegiet då föreslagit. Medicinalstyrelsen hade redan då till fullo insett de fördelar, som skulle vinnas, därest medel till nybyggnad af institutet kunde erhållas, men hade ansett, att underdånig framställning härom borde göras af institutets direktion. Efter det medicinalstyrelsen nu haft tillfälle granska samtliga till ärendet hörande handlingar, funne medicinalstyrelsen antagligt, att institutets nuvarande tomt skulle vid försäljning, vare sig densamma ägde rum omedelbart efter institutets förflyttning eller senare, inbringa minst den af direktionen beräknade summan af i jämnt tal 2,779,000 kronor.

Efter att därefter hafva uttalat sig angående den till inköp föreslagna tomten, som styrelsen ansåge vara tillräcklig men ingalunda för stor, förklarade sig styrelsen i likhet med direktionen anse, att ett nytt veterinärinstitut, inberäknadt kostnad för inköp af tomten i fråga, borde kunna uppbyggas och inredas för den af direktionen approximativt beräknade kostnaden af 2,700,000 kronor. Ett stöd för denna sin åsikt funne medicinalstyrelsen däri, att den af direktionen beräknade kostnaden af 1,600,000 kronor för byggnadernas uppförande tämligen väl stämde öfverens med byggnadskostnaderna för den år 1899 färdigbyggda veterinärhögskolan i Hannover. Då veterinärinstitutets nuvarande tomt vid eventuell försäljning beräknats kunna inbringa en summa af i rundt tal minst 2,779,000 kronor, skulle alltså ett nytt och alla rättmätiga anspråk motsvarande institut å den af direktionen nu föreslagna tomten kunna uppföras utan särskild kostnad för statsverket.

Med stöd af hvad sålunda och i öfrigt anförts, tillstyrkte medicinalstyrelsen nådigt bifall till direktionens ifrågavarande hemställan.

På nådig befallning afgaf öfverintendentsämbetet den 17 mars 1903 underdånigt utlåtande i detta ärende, därvid öfverintendentsämbetet rörande den af Ygberg verkställda värderingen af de tomter, som vid försäljning skulle utläggas å veterinärinstitutets nuvarande område anförde, att öfverintendentsämbetet vid granskning af densamma funnit

den icke vara för högt tilltagen. De blifvande nya gatorna vore i denna beräkning upptagna att utan ersättning tillfalla staden. Någon ändring härutinnan syntes icke med utsikt till framgång kunna påyrkas, då staden i motsatt fall torde förklara sig icke hafva något intresse af de afsedda nya gatorna, hvilka dock vore nödvändiga för åstadkommande af tomter och kvarter, lämpliga för bebyggande, och då det därjämte syntes ovedersägligt, att utan framdragande af nödiga gator tomterna icke på långt när skulle betinga det värde, Ygberg åsatt dem.

Huruvida staden kunde befinnas villig att utan godtgörelse planera och stensätta de nya gatorna vore ej för öfverintendentsämbetet bekant, och någon kostnad härför funnes ej i de föreliggande beräkningarna upptagen. Det borde likväl uppmärksammas, att, efter hvad för öfverintendentsämbetet blifvit upplyst, vid försäljningen af de s. k. gardes-tomterna kronan fått bekosta såväl planering och stensättning af som ock nedläggande utaf aflopsledningar i de i samband med denna försäljning utlagda nya gatorna.

Hvad det tillägg till stadsplanen för Östermalm anginge, som det af Ygberg utarbetade förslag till gator öfver veterinärinstitutets nuvarande tomter angåfve, syntes mot detsamma, så vidt öfverintendentsämbetet i ärendets dåvarande skick kunde finna, icke vara något att erinra af den betydelse, att det kunde inverka till försämring af de beräknade tomtprisen, om än det syntes blifva nödigt, att före denna regleringsfrågas slutliga bedömande plan för stadens ytterligare utvidgning åt här ifrågavarande håll blefve tillgänglig.

Beträffande den af vederbörande beräknade kostnaden för de för det tillämnade nya veterinärinstitutet behöfliga byggnader, 1,600,000 kronor, ansåge sig öfverintendentsämbetet böra erinra, att öfverintendentsämbetet, i saknad af härför erforderliga ritningar m. m. dylikt, icke varit i tillfälle att ingå i någon ompröfning, huruvida de kunde uppföras för nämnda belopp.

Med anledning af öfverintendentsämbetets här ofvan anförda uttalanden meddelade direktionen för veterinärinstitutet i skrifvelse den 24 mars 1903, att direktionen beträffande frågan, huruvida staden kunde befinnas villig planera och stensätta de nya gatorna vid en reglering af institutets nuvarande tomt, antagit, att, i öfverensstämmelse med hvad som uppgifvits vara gällande praxis, de blifvande tomtägarna skulle hafva skyldighet ombesörja stensättningen af gatorna, och hvad planeringen af dem beträffade, borde den, i betraktande af att fyllnads-materialet ingenting kostade — dess afstjälning vore fastmer förenad

med intäkt — äfven under förutsättning af att den skulle behöfva ombesörjas af statsverket icke blifva förenad med någon afsevärd utgift; och då gas- och vattenledningars framdragande brukade bekostas af staden, skulle sålunda blott återstå för statsverket att ombesörja afloppsledningar, en utgift, som syntes till fullo uppvägas däraf, att värdet på institutets nuvarande tomt blifvit enligt direktionens förmenande satt väl lågt.

Vidkommande till slut den af öfverintendentsämbetet berörda frågan om kostnaderna för det nya institutet ville direktionen nämna, att förslaget grundade sig på en af institutets föreståndare i samråd med dess öfriga lärare utarbetad och af direktionen granskad utredning öfver de olika lokaler, som skulle krävas i det nya institutet och deras kubikinnehåll, hvarjämte hänsyn tagits till motsvarande kostnader vid utländska veterinärskolor. Den summa, till hvilken direktionen sålunda kommit, måste naturligtvis blifva approximativ, men direktionen hade dock all anledning antaga, att den ej skulle behöfva öfverskridas. En mera exakt siffra öfver totalkostnaderna för det nya institutet kunde naturligtvis först angifvas, när ett i alla detaljer utarbetadt förslag föreläge; men ett sådant förslag, som kräde ett högst betydande arbete, hade direktionen ansett icke gärna kunna ifrågasättas, förrän institutets förflyttning blifvit bestämd och plats för det nya institutet blifvit utsedd, när ju ett dylikt förslag i väsentlig mån måste baseras på den blifvande tomtens läge och beskaffenhet.

Efter erhållen nådig remiss inhämtade riksmarskalksämbetet yttrande i ärendet från intendenten för Djurgården, hvilken därvid — med upplysning att veterinärinstitutets nuvarande område utgjordes af, förutom den till 6,530 kvadratmeter upptagna tomten n:o 1 i kvarteret Veterinären inom stadens reglerade område, viss del af det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt, hvilken del innehölle i areal omkring 1,760 kvadratmeter, samt slutligen omkring 36,980 kvadratmeter mark, upplåten från intendentsbostället Djursborg och Ladugårdsgärdet, eller sålunda tillsammans omkring 45,270 kvadratmeter — ej mindre anmärkte, att djurgårdsmarken i fråga allenast tills vidare upplåtits åt institutet, hvadan med institutets flyttning till annan plats samma mark borde återfalla under Hans Maj:t Konungens omedelbara disposition, än äfven i öfrigt anförde, att gent emot påståendet om stadens bättre rätt till det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt kunde framhållas, att den till sagda distrikt hörande marken af ålder innehafts och nyttjats för

Djurgården, som för de andelar af distriktet, hvilka blifvit med äganderätt till staden öfverlämnade, erhållit af expropriationsnämnd bestämd lösen, att djurgårdskassan för den ännu odisponerade delen af distriktet uppbure årlig arrendeafgift af vederbörande besittningshafvare samt att äldre och nyare kartor, afseende detta distrikt tillstötande tomter, äfvensom andra äldre handlingar visade, att stadens tomtområde begränsades af det utefter den på 1660-talet uppsatta stora djurgårdsgärdesgården från nuvarande Ladugårdslandstull till Roslagstull sig sträckande gärdesgårdsdistrikt.

Uti eget underdånigt utlåtande den 6 april 1903 anförde riksmarskalksämberet att ämberet, som icke kunde underkänna vikten af de erinringar, hvilka blifvit gjorda af intendenten för Djurgården, likväl icke ansåge sig böra motsätta sig det af direktionen för veterinärinstitutet framställda förslaget, att det af institutet för närvarande disponerade, från Djurgården upplåtna området måtte få försäljas för att därigenom bereda medel till bestridande af kostnaderna för institutets flyttning och inköp af ny tomt åt detsamma. Då emellertid den ifrågasatta tomtregleringen skulle komma att i mycket hög grad beröra Djurgårdens intressen, men det i ärendets nuvarande läge icke vore möjligt för riksmarskalksämberet att framställa några nogare bestämda yrkanden i afseende å det uppgjorda regleringsförslaget och de i samband därmed stående eventuella kostnads- och ersättningsfrågorna, anhölle riksmarskalksämberet, att, därest direktionens förslag om inköp af ny tomt för veterinärinstitutet skulle vinna Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, riksmarskalksämberet måtte blifva satt i tillfälle att yttra sig rörande det regleringsförslag, som slutligen kunde blifva antaget, och i sammanhang därmed afgifva den framställning i afseende å användandet af den för regleringens genomförande erforderliga djurgårdsmark och därmed sammanhängande frågor, hvartill riksmarskalksämberet kunde finna anledning.

Direktionen för veterinärinstitutet, som lämnats tillfälle att yttra sig med anledning af hvad riksmarskalksämberet sålunda anført, framhöll uti ett den 21 augusti 1903 afgifvet yttrande gentemot intendentens för Djurgården påstående om Djurgårdens rätt till den åt veterinärinstitutet från djurgårdsområdet upplåtna mark, att uti nådiga brefvet den 10 mars 1876, hvarigenom ifrågavarande mark upplåtits åt institutet, ingen som helst antydning lämnats därom, att institutets dispositionsrätt till den för detsamma upplåtna tomten blott skulle räcka, så

länge institutet vore förlagdt till detsamma, hvadan direktionen med stöd af nämnda nådiga bref bestämdt häfdade det berättigade uti att tomten för institutets räkning försålde.

Sedan kammarkollegium genom nådig remiss anbefallts att komma med underdånigt utlåtande i ärendet och därvid lämna den utredning, som kunde åvägbringas angående äganderätten till veterinärinstitutets nuvarande tomtområde, har kammarkollegium, som låtit i kammararkivet anställa undersökning beträffande omförmälda Djurgårdens gärdesgårdsdistrikt, med öfverlämnande af ett utaf kammararkivarien härom afgifvet memorial, i eget utlåtande den 10 november 1903, under erinran att kammarkollegium icke ansåge sig hafva att bedöma, huruvida veterinärinstitutets förflyttning till annan plats inom hufvudstaden kunde anses vara af omständigheterna ovillkorligen påkallad, meddelat: att, sedan Kungl. Maj:t i proposition till 1875 års Riksdag föreslagit Riksdagen att för uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet på tomterna n:is 11, 12 och delar af n:is 3 och 4 i kvarteret Vedbäraren samt där bakom liggande delar af lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärdet till Drottning Kristinas väg bevilja ett anslag af 498,324 kronor, hvaraf beräknats 448,324 kronor för byggnads- och anläggningskostnader samt 50,000 kronor till expropriation af tomter och andra omkostnader för erhållande af byggnadsplats och nödigt utrymme i öfrigt för institutets behof, äfvensom medgifva, att institutets dåvarande tomter i kvarteren Edelman mindre och Krabaten med där befintliga byggnader finge, när institutet blefve till sin nya lokal förflyttadt, på offentlig auktion försäljas, samt Riksdagen med bifall härtill anvisat visst belopp att för ifrågavarande ändamål i mån af behof utgå under år 1876, Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 10 mars 1876 förordnat, bland annat, att veterinärinstitutets område skulle omfatta den areal, som å en af numera stadsingenjören Herman Ygberg upprättad, vid handlingarna i ärendet fogad karta utmärktes med bokstäfverna A. C. F. E. q. r. s. t. u. a. D. B. A., att direktionen för veterinärinstitutet ägde vidtaga nödiga åtgärder för inköp eller förvärfvande i den ordning, nådiga förordningen den 14 april 1866 bestämde, af sådana delar af ifrågavarande område, hvilka tillhörde enskild person eller Stockholms stad, dock med iakttagande däraf, att staden ej skulle vara pliktig afträda eller berättigad uppbära lösen för det å nämnda karta med A. B. C. betecknade område, förr än den förlängning af Norra Humlegårdsgatan komme till verkställighet, som innefattades i en af

Kungl. Maj:t samma dag fastställt plan för reglering af nordöstra delen af Ladugårdsländet, samt att direktionen vidare ägde till Kungl. Maj:t inkomma med förslag å de åtgärder och därmed förenade kostnader, som påkallades för flyttande af de inom det åt institutet upplåtne område befintliga, lägenheten Djursborg tillhörande uthusbyggnader och för uppodling af jord till ersättning för den del af Djursborgs åkerjord, som komme att afträdas;

att Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 19 januari 1877 och den 31 maj 1878 meddelat föreskrifter angående närmare angifna förändringar af gränserna för veterinärinstitutets område;

att, på sätt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 4 juli 1878 angående kostnader för ägoutbyte mellan veterinärinstitutet och djurgårdsintendentsbostället Djursborg visade, i ersättning för den från nämnda boställe till institutet afträdde jord, innehållande enligt af landtmätare gjord uträkning 18 kvadratref 6 kvadratstänger 50 kvadratfot eller 3 tunnland 7,21 kappland, till bostället skulle läggas annan motsvarande mark af Djurgårdens södra gårde och Ladugårdsgärdet;

att enligt en den 1 maj 1888 från stadsingenjörskontoret utfärdad designation den veterinärinstitutet tillhöriga, å fri och egen grund belägna tomten n:o 1 i kvarteret Veterinären, hvilken tomt bildats genom sammanslagning af uppräknade tomter och tomtdelar jämte åtskillig förlagd och afstyckad gatumark, innehölle efter uppgifna gränslinjer en areal af tillhoppa 74,640 kvadratfot;

att, på sätt åtskilliga hos föreståndaren för veterinärinstitutet förvarade äganderättshandlingar visade, lagfart å institutets vägnar erhållits å omförmälda i kvarteret Veterinären belägna tomten n:o 1, utom i hvad anginge viss del af tomten, i afseende å hvilken tomtedel, innehållande i areal 53,900 kvadratfot, sökt lagfart, vid det förhållande att säljarens äganderätt ej blifvit styrkt, af Stockholms rådstufvurätt enligt beslut den 14 april 1903 förklarats hvilande, hvarom kungörelse skulle i föreskrifven ordning utfärdas;

att beträffande äganderätten till nu ifrågavarande andel af det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt några upplysningar utöfver dem, som innefattades i de remitterade handlingarna och det af kammarkammararkivarien afgifna undersökningsmemorial med bilagor, ej kunnat hos kammarkollegium erhållas;

att, på sätt kammarkollegium uti den 10 september 1903 afgifvet utlåtande i fråga om anskaffande af nytt tomtområde åt naturhistoriska riksmuseet med mera närmare antydt, Djurgården, hvilken vore af

ostridig krononatur, blifvit ställd under Hans Maj:t Konungens omedelbara disposition; samt

att de genom försäljning af veterinärinstitutets tomter i kvarteren Krabaten och Edelman mindre erhållna köpeskillingarna tillförts fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Slutligen inlämnades af föreståndaren för veterinärinstitutet till ecklesiastikdepartementet, jämte en promemoria angående terräng- och grundförhållanden inom det till inköp för veterinärinstitutet föreslagna område m. m., en af arkitekten Peterson närmare utförd approximativ kostnadsberäkning angående de enligt uppgjorda program och situationsplan för institutet å berörda område afsedda nybyggnader, som enligt denna beräkning, med inbegripande af värme-, gas, vatten- och afloppsledningar samt belysningsanordningar, skulle kunna uppföras för en summa af 1,600,000 kronor.

Då ärendet den 5 februari 1904 föredrogs inför Kungl. Maj:t af dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, under hvilket departement ärenden rörande veterinärundervisning då hörde, anförde departementschefen, hurusom det af den i ärendet förebragta utredningen framginge, att på det åt veterinärinstitutet nu upplåtna område ej utan alltför stora kostnader kunde anordnas fullt tillfredsställande lokaler för institutet. Det syntes då vara af omständigheterna påkalladt, att man genom försäljning af detta högst värdefulla område med därå uppförda byggnader beredde tillgång att erhålla lämpliga lokaler åt institutet på annan plats inom hufvudstaden. På liknande sätt hade förfarits, då fråga om nya byggnader för institutet år 1875 förelades Riksdagen. Vid detta tillfälle hade, såsom kammarkollegium erinrat, Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, beslutat, att de kronan tillhöriga, af institutet då disponerade tomter med därå befintliga byggnader finge försäljas, när institutet blifvit förflyttadt till sin nuvarande lokal. Kronans äganderätt till den del af det till försäljning nu afsedda området, som tillhörde det så kallade Djurgårdens gårdesgårdsdistrikt, vore visserligen bestridd, men då för annan mark tillhörande sagda distrikt lösen förut blifvit af Stockholms stad till kronan erlagd enligt expropriationsförordningen, i hvilket afseende departementschefen hänvisade till Kungl. Maj:ts proposition n:o 23 vid 1884 års riksdag, samt Djurgården för ännu odisponerad del af distriktet uppbure årlig arrendeavgift af vederbörande besittningshafvare, syntes man få tills vidare antaga, att äfven nu ifrågavarande område, hvilket kronan af ålder innehaft, vore staten tillhörigt, och enligt hvad

departementschefen inhämtat, hade kungörelse, i öfverensstämmelse med Stockholms rådstufvurätts omförmälda beslut den 14 april 1903, utfärdats samt tre gånger införts i Post- och inrikes tidningar, sista gången den 26 augusti 1903. Gifvetvis borde i allt fall i blifvande köpeaftal intagas bestämmelse därom, att området försålles endast med den rätt, kronan därtill ägde.

I likhet med hvad som hade ägt rum, då fotgardesregementenas förutvarande tomter försålles, syntes till äfventyrs äfven nu den mark, som vid en blifvande reglering af institutets nuvarande område erfordrades till gator och annan öppen plats, böra kostnadsfritt under äganderätt upplåtas till Stockholms stad, hvarjämte staten sväriligen kunde undgå att bestrida en del kostnader för dessa gators ordnande och förseende med afloppsledningar.

Efter att vidare hafva uttalat sig rörande det föreslagna inköpet af närmare angifvet, Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhörigt område, hvilket syntes departementschefen för här ifrågavarande ändamål lämpligt, hemställde departementschefen på grund af det sålunda anförda och efter samråd med dåvarande cheferna för civil- och finansdepartementen det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels till utgående från riksgäldskontoret anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förskott af 1,155,000 kronor till inköp af det omförmälda, inom kvarteret Åsen större i Katarina församling i Stockholm belägna, Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhöriga område, hvilket beräknats i areal innehålla 32,882,8 kvadratmeter, att användas till tomt för veterinärinstitutet i Stockholm,

dels ock medgifva,

att veterinärinstitutets nuvarande område med därå befintliga byggnader finge, med den rätt kronan därtill ägde och i den ordning Kungl. Maj:t pröfvade lämpligt bestämma, för kronans räkning föryttras äfvensom att med anledning häraf finge, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, kostnadsfritt till Stockholms stad under äganderätt upplåtas den del af samma område, som vid reglering af området skulle utläggas till gator eller annan öppen plats; samt

att, sedan af de medel, som inflöte genom försäljning af nyssnämnda område jämte byggnader, inlevererats till riksgäldskontoret 1,155,000 kronor för godtgörande af dess omförmälda förskott samt nödiga kostnader för gators ordnande och förseende med afloppsledningar blifvit bestridda, återstoden inlevererades till statskontoret för att tillföras fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Denna föredragande departementschefens hemställdan behagade Kungl. Maj:t i nåder bifalla, och i enlighet med densamma afläts nådig proposition till 1904 års Riksdag. *Proposition till 1904 års Riksdag.*

I skrifvelse den 14 maj 1904 anmälde Riksdagen, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke vunnit Riksdagens bifall; och anförde Riksdagen i berörda skrifvelse, bland annat, att det af hvad i ärendet meddelats visserligen syntes oemotsägligen framgå, att de lokaler, öfver hvilka veterinärintitutet för närvarande förfogade, vore otillräckliga och otjänliga samt att rymligare och ändamålsenligare lokaler måste beredas, därest undervisningen vid institutet skulle kunna på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt bedrivas. Riksdagen föreställde sig emellertid, att veterinärintitutets nuvarande byggnader, hvilka blott vore 24 år gamla och hvilkas uppförande och inredning betingat en kostnad af 548,324 kronor, möjligen skulle kunna genom förändrade anordningar och tillbyggnader utan alltför dryga kostnader försättas i det skick, att de komme att motsvara de anspråk, som numera ställdes på en sådan läroanstalt som den ifrågavarande. Om dock, på grund af det högst betydligt stegrade värde, institutets nuvarande tomter vunnit och med afseende å önskvärdheten att bereda detsamma ökad tillgång till undervisningsmaterial samt af andra orsaker, det skulle befinnas lämpligt att flytta institutet till annan plats, funne Riksdagen i allt fall icke önskvärdt, att det förlades till det af Kungl. Maj:t nu föreslagna område. Detta syntes nämligen enligt Riksdagens mening betinga ett alltför högt pris och i öfrigt icke äga det fria läge, som en inrättning sådan som denna lämpligen borde tillförsäkras. Därtill komme, att ifrågasättas kunde, om ej annan tjänlig tomt genom köp af enskilde eller byte med Stockholms stad kunde för veterinärintitutet förvärfvas. För öfrigt hade Riksdagen velat fästa uppmärksamheten på, att denna anstalt icke med nödvändighet syntes böra förläggas inom stadens reglerade område, utan snarare borde, därest en förflyttning skulle äga rum, med fördel beredas plats invid detsamma. Då framställde sig frågan, huruvida ej staten tillhörig egendom kunde finnas att tillgå för ändamålet; och hade Riksdagen med afseende härå velat erinra om att, sedan af det anslag å 200,000 kronor, som 1856—58 årens Riksdag beviljat till Stockholms befastande, mark utanför Skanstull från egendomen Enskede exproprierats för en kostnad af 94,000 kronor, endast obetydliga befastningsarbeten å densamma utförts samt att återstoden af denna mark, inrymmande lägenheterna Johannishof, Gustafslust och Kvarnängen m. m. och såvidt

utskottet kunnat inhämta, omfattande en areal af omkring 47 hektar, upplåtits på arrende till enskilde.

Vid föredragning den 27 maj 1904 af denna Riksdagens skrifvelse beslöt Kungl. Maj:t att genom nådig remiss infordra direktionens för veterinärinstitutet utlåtande i ärendet.

*Direktionen
för veterinär-
institutet.*

I det utlåtande, som direktionen den 30 september 1904 till följd häraf afgifvit, har direktionen, under framhållande af det för hvarje år växande behovet af en grundlig omgestaltning af veterinärinstitutets byggnader, erinrat om att detta behov icke heller blifvit bestridt vare sig af de myndigheter, som blifvit i frågan hörda, eller af Riksdagen. Det hade varit endast valet af tomt för institutets förflyttning, som icke vunnit Riksdagens bifall, i hvilket hänseende Riksdagen hänvisat till i skrifvelsen antydda utvägar för frågans lösning.

Hvad beträffade den först nämnda af dessa utvägar eller till- och ombyggnad af det nuvarande institutet, skulle enligt direktionens åsikt institutets kraf på ändamålsenliga och tidsenliga lokaler icke på denna väg kunna tillgodoses, med mindre så afsevärda summor kunde disponeras härför, att någon förflyttning af institutet sedermera icke gärna kunde på flera årtionden ifrågasättas; och direktionen hade af ärendets behandling i Riksdagen fått den uppfattningen, att det icke vore med Riksdagens önskningsar öfverensstämmande, att institutet så att säga lästes fast på sin nuvarande, ytterst värdefulla tomt. Endast kostnaderna för beredande af aflopp från institutet af en del orenlighet, hvilken åtgärd nödvändigtvis måste förutsättas, om institutet skulle ligga kvar på sin nuvarande plats, belöpte sig till betydande summor. Därtill komme att utsikterna för att kunna förvärfva en lämpligt belägen och tillräckligt stor tomt för ett nytt institut för hvarje år minskades. På dessa grunder och med stöd af hvad direktionen förut i ärendet anfört, ansåge sig direktionen icke böra förorda en dylik lösning af frågan utan hölle före, att en förflyttning af institutet, såvida en lämplig tom för detsamma kunde anskaffas, alltjämt borde ifrågasättas. Därvid måste emellertid direktionen ytterligare betona, hvad redan i dess underdåniga framställning den 9 februari 1903 i frågan framhållits, nämligen vikten af att institutet förlades till sådan plats, att man vågade räkna på att institutets kliniker där skulle kunna tillföras kliniskt material i erforderlig mängd för en rationell undervisnings drifvande. Den praktiska undervisningen utgjorde en så ytterst viktig faktor vid veterinärelevens utbildning, att det måste blifva en hufvuduppgift vid en eventuell för-

flyttning af institutet att sörja för detta krafs tillgodoseende. På denna grund ansåge direktionen den föreslagna tomten å egendomen Enskede icke böra ifrågasättas; dess aflägsna läge ett godt stycke utanför Skanstull, med blott en enda användbar förbindelseled med hufvudstaden, men i öfrigt genom Årstaviken och Hammarbysjön isolerad från densamma, gjorde det med all sannolikhet omöjligt att där kunna anskaffa det betydande material af hästar och hundar, som kräfdes för den kliniska undervisningens tillgodoseende; och utbildandet af hofslagare skulle med all visshet där omöjliggöras af brist på material.

Af denna anledning hade direktionen ansett sig böra uppsöka lämplig tomt på annat håll och hade valet därvid fallit på den vid Brunnsviken, omedelbart utanför Roslagstull belägna, mellan landsvägen och nämnda vik liggande egendomen Katrineberg eller Kräfriket, lydande under djurgårdsförvaltningen. Denna egendom innefattade en areal af omkring 98,500 kvadratmeter, enligt en af kommissionslandtmätaren G. Hogner år 1875 däröfver upprättad karta. En så stor areal kunde emellertid institutet icke anses hafva behof af. Den i 1903 års underdåniga framställning till inköp föreslagna tomten å Södermalm, som omfattade omkring 33,000 kvadratmeter, vore däremot ganska knappt tilltagen och erbjöde icke synnerligen stor plats för framtida utvidgning, ehuru väl dess för ett veterinärinstitut fördelaktiga läge i alla händelser hade gjort ett förvärfvande af densamma eftersträfvansvärdt. Det vore från flera synpunkter i hög grad önskligt, att arealen ökades, då nu en annan tomt ifrågasattes, och ansåge direktionen hälften af den nu föreslagna egendomen eller ungefär samma areal, som institutet nu disponerade, vara tillfyllest och lämna plats för såväl framtida utvidgning som anordnandet dels af en botanisk trädgård i mindre skala, afsedd för odlande af de för elevernas undervisning viktigaste växter, dels ock af ladugård m. m. På grund af sitt sundare läge och sin större lämplighet som byggnadsplats syntes den bortre, nordöstra delen af tomten för här ifrågavarande ändamål böra tagas i anspråk. Från synpunkten att kunna anskaffa erforderligt kliniskt material och material för undervisningen i hofbeslag ansåge direktionen den nu föreslagna tomten så till vida välbelägen, som den gränsade till de hästrika Östermalms och Johannes församlingar i Stockholm samt läge strax utanför Roslagstull och helt nära Norrtull (genom Bellevueparken förbi Stallmästargården), hvarjämte omedelbart förbi tomten ginge stora landsvägen utåt Danderyd och helt nära, på andra sidan Bellevueparken, stora landsvägen utåt Sollentuna m. fl. ställen. Detta läge måste anses gynnsamt

äfvén från ambulatoriska klinikens synpunkt. Omedelbart intill på andra sidan landsvägen åt Danderyd låge Albano station; och den blifvande Sveavägen m. fl. kommunikationsleder komme att framdragas i dess närhet. Det måste vidare betraktas som en fördel, att tomten låge vid vatten, hvarjämte institutet, dit förlagdt, komme att få ett nära grannskap till de vetenskapliga institutioner, som vore afsedda att förläggas till denna trakt.

För utrönande af tomtens lämplighet som byggnadsplats hade direktionen anmodat ingenjör A. Bennet att verkställa en del mätningar å densamma, hvilkas resultat framginge af den underdåniga skrifvelsen bilagd karta. Med ledning däraf och efter på platsen tagen kännedom om tomten hade arkitekten Ludvig Peterson uppgjort förslag till placering af de redan i direktionens tidigare underdåniga skrifvelse i frågan den 9 februari 1903 föreslagna nybyggnaderna, hvilket förslag likaledes bifogades skrifvelsen. Tomtens beskaffenhet som byggnadsplats vore sådan, att arkitekten Peterson icke ansett några särskilda undersökningar af densamma, utöfver de af ingenjören Bennet utförda, vara erforderliga för det approximativa kostnadsförslagets uppgörande.

Den sålunda föreslagna tomten hörde till Djurgården och lydde under riksmarskalksämberet, som, enligt kontrakt den 22 mars 1884, öfverlätit besittningsrätten till densamma under Hans Maj:ts Konungens lifstid åt Stockholms norra jästaktiebolag mot en årlig afgift af 1,000 kronor.

Bolaget hade dock numera icke någon egen fabriksverksamhet förlagdt till nämnda lägenhet, utan hade i sin ordning arrenderat ut den åt skilda arrendatorer, däribland nya aktiebolaget Radiator. Å tomten vore uppförd en mängd byggnader, öfver hvilka tvenne utaf direktionen anmodade kompetenta värderingsmän, arkitekten Peterson och byggmästaren N. Nilsson, den 31 maj 1904 uppgjort förteckning och hvilka af dem blifvit värderade. Af denna värdering framginge, att byggnadernas sammanlagda värde belöpte sig till 112,750 kronor.

Den 1 oktober 1900 hade på uppdrag af riksmarskalksämberet verkställt en utredning rörande äganderätten till de å tomten uppförda byggnaderna, af hvilken utredning, i afskrift bifogad den underdåniga skrifvelsen, framginge, att till Djurgården hörde vissa angifna byggnader med ett sammanlagdt värde af 15,400 kronor, hvadan de jästaktiebolaget tillhöriga byggnaderna skulle betinga ett värde af 97,350 kronor. Ingen af de Djurgården tillhöriga byggnaderna låge dock på den för institutet

föreslagna delen af tomten. Vidare funnes å lägenheten en del mindre byggnader, uppförda utan vederbörligt medgifvande af riksmarskalks-ämbetet och hvilka därför enligt nådigt bref den 1 april 1901 skulle efter sex månader förut skedd uppsägning af vederbörande borttagas utan någon rätt till ersättning.

Vidkommande de byggnader, som enligt besiktningssinstrumentet den 1 oktober 1900 skulle tillhöra Djurgården, återstode dock, enligt hvad jästaktiebolaget meddelat, föga af de ursprungliga byggnaderna, utan hade dessa under årens lopp ombyggts och påbättrats af respektive innehafvare af besittningsrätten till lägenheten därhän, att de numera borde betraktas såsom dessas tillhörighet. Då emellertid vid förrättningen den 1 oktober 1900 jästaktiebolaget varit representeradt genom sin disponent och denne utan reservation undertecknat besiktningssinstrumentet, syntes de angifna byggnaderna böra betraktas såsom Djurgårdens tillhörighet.

I fråga om Djurgårdens inlösningskyldighet för öfriga byggnader funnes, såvidt direktionen kunnat af tillgängliga handlingar utröna, ingenting annat stadgadt, än hvad i det ursprungliga kontraktet af år 1824 vore angifvet. Lägenheten Kräftriket hade nämligen genom nådig resolution den 27 september 1824 upplåtits på 50 års tid från den 1 oktober samma år till dåvarande föredraganden för hofärenden, lagman Carl af Georgii med sådana därå befintliga hus och byggnader, hvilka icke tillhörde den dittillsvarande arrendatorn, hvarvid Georgii och hans rättsinnehafvare beviljades förmånen att för de hus och byggnader, hvilka under besittningstiden å lägenheten uppfördes och vid densammas slut funnos kvarstående, af tillträdaren erhålla en ersättning af högst 8,000 riksdaler banko, hvartill gode män pröfvade samma byggnader kunna i värde uppskattas. Samma förmåner hade den 8 december 1841 beviljats bryggaren Johan Jacobsson Westman, som för 5,000 riksdaler banko öfvertagit lägenheten af Georgiis stärbhus. Sedermera hade besittningsrätten den 12 februari 1844 inköpts af bryggaren G. W. Sjöstrand på hufvudsakligen enahanda villkor, som de af Georgii utfästade. Den 23 maj 1862 hade arrendesumman bestämts till 253 kronor 50 öre, den 24 maj 1873 stadfästades nådig resolution för aktiebolaget Svanberg & C:o, som den 25 augusti 1874 erhöll besittningsrätten å lägenheten under Hans Maj:t Konungens regeringstid mot en afgift af 600 kronor årligen, och slutligen hade Stockholms norra jästaktiebolag, som inlöst lägenheten för en summa af 50,000 kronor, den 22 mars 1884 erhållit nådig resolution å besittningsrätten.

Sistnämnda bolag hade å ordinarie stämma den 6 juli 1904

beslutat att eventuellt öfverlåta besittningsrätten till lägenheten Kräft-riket jämte bolagets därstädes ägande byggnader åt veterinärinstitutet för en summa af 110,000 kronor.

För den händelse att institutet skulle komma att förläggas till lägenheten i fråga, kunde en del af där befintliga byggnader tillgodogöras såsom bostadslägenheter åt tjänstepersonalen och de af institutets lärare, som åtnjöte fri bostad, hvarigenom, vid en eventuell förflyttning af institutet dit, en icke obetydlig besparing i anläggningskostnaderna borde kunna åvägbringas — något, som borde tagas i betraktande vid bedömandet af inlösningssummans storlek. Däremot syntes det icke kunna påräknas, att å lägenheten befintliga byggnader kunde i nämnvärd mån tagas i anspråk för institutets särskilda afdelningar. Anmärkas borde, att gas- och vattenledningar vore till lägenheten framdragna och att dess läge vid vatten, Brunnsviken, vore fördelaktigt.

I öfrigt hänvisade direktionen till sitt underdåniga förslag i ärendet den 9 februari 1903 med däri anförd motivering för en förflyttning af institutet samt kostnadsberäkning för ett nytt institut och i samband därmed gjord värdeberäkning å institutets nuvarande tomt. Såsom af arkitekten Petersons skrifvelsen bilagda utlåtande framginge, komme anläggningskostnaderna vid en eventuell förflyttning af institutet till den nu ifrågasatta tomten, approximativt beräknade, att belöpa sig till enahanda summa, som i direktionens förra underdåniga förslag varit beräknad, eller 1,600,000 kronor, med det afdrag, som användandet till bostäder af några utaf de å den föreslagna lägenheten befintliga byggnaderna möjligen kunde komma att betinga.

Med stöd af hvad ofvan blifvit anfördt, hemställde direktionen, att Kungl. Maj:t täcktes till 1905 års Riksdag framlägga nådig proposition *dels* om återförvärfvande från Stockholms norra jästaktiebolag af besittningsrätten till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket med därå befintliga byggnader emot den lösen, bolaget kunde hafva rätt erhålla eller som annars kunde finnas vara skälig,

dels om upplåtande af en areal af omkring 50,000 kvadratmeter i nordöstra delen af Kräftriket, till veterinärinstitutet i och för detsamma förflyttning till denna plats,

dels ock att veterinärinstitutets nuvarande område med därå befintliga byggnader måtte, med den rätt, kronan därtill ägde och i den ordning, Kungl. Maj:t pröfvade lämpligt bestämma, för kronans räkning föryttras, äfvensom att med anledning häraf måtte, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, kostnadsfritt till Stockholms stad under

äganderätt upplåtas den del af samma område, som vid reglering af området skulle utläggas till gator eller annan öppen plats.

Öfver denna direktionens för veterinärinstitutet framställning hafva till följd af särskilda nådiga remisser underdåniga utlåtanden afgifvits af medicinalstyrelsen, öfverintendentsämbetet, kammarkollegium och riksmarskalksämbetet.

Medicinalstyrelsen har i underdånig skrifvelse den 2 december 1904 anført, hurusom det af hvad medicinalstyrelsen i förut afgifna utlåtanden i ärendet uttalat framginge, att medicinalstyrelsen för sin del icke ansåge, att en till- och ombyggnad af veterinärinstitutet på dess nuvarande område borde ifrågasättas.

*Medicinal-
styrelsen.*

Med fäst afseende på svårigheten att förvärfva en för ett institut af här ifrågavarande slag lämpligt belägen och tillräckligt stor tomt, hade styrelsen ansett sig böra i sitt i det föregående anförda utlåtande den 6 mars 1903 hemställa om inköp för sagda ändamål af det då föreslagna, Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillhöriga tomtområdet.

Då förvärfvandet för statsverkets räkning af detta område icke vunnit Riksdagens bifall och då annan tomt för ändamålet icke syntes inom staden kunna erhållas för rimligt pris, tycktes ingen annan utväg för lösandet af veterinärinstitutets byggnadsfråga stå till buds än att, såsom Riksdagen anvisat och direktionen för veterinärinstitutet föreslagit, vid eventuell förflyttning förlägga institutet till något område omedelbart intill den nu bebyggda delen af staden.

Då därtill komme, *dels* att medicinalstyrelsen i likhet med direktionen för veterinärinstitutet funne det med fog kunna ifrågasättas, huruvida, därest institutet förlades till det föreslagna området vid Enskede utom Skanstull, kliniskt material i tillräcklig mängd skulle kunna tillföras institutet, samt för sin del hölle före, att vissa, framför allt ekonomiska fördelar skulle vinnas, om institutet förlades utom stadens planlagda område, men nära därintill på någon staten tillhörig tomt, *dels ock* att den af direktionen vid Kräftriket nu föreslagna platsen för ett nytt veterinärinstitut vore välbelägen samt tillräckligt stor äfven för behöfliga framtida utvidgningar, ansåge sig medicinalstyrelsen böra tillstyrka nådigt bifall till direktionens för veterinärinstitutet nu gjorda framställning.

Öfverintendentsämbetet har i underdånig skrifvelse den 15 november 1904 anført,

att ämbetet lika med direktionen för veterinärinstitutet och på af denna framlagda skäl hölle före, att hvarken om- eller tillbyggnad af

*Öfver-
intendents-
ämbetet.*

institutets nuvarande lokaler eller detsamma förläggande till Enskede skulle på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om beredande åt institutet af tidsenliga och i öfrigt lämpliga lokaler, hvaraf institutet måste anses vara i trängande behof;

att ämbetet vidare, likaledes i öfverensstämmelse med hvad direktionen härutinnan yttrat, funne den i direktionens förevarande framställning föreslagna plats af angifven ytvidd å lägenheten Katrineberg eller Kräftriket vara för anläggande där af nytt veterinärinstitut ur olika synpunkter sedt att förorda;

att ämbetet icke funne anledning till erinran mot det af arkitekten Peterson upprättade förslag till placering å nyssberörda plats af de för institutet erforderliga byggnader;

att ämbetet — på sätt ämbetet redan i sitt den 17 mars 1903 afgifna underdåniga yttrande rörande det vid sagda tid föreliggande förslaget om veterinärinstitutets förflyttning till det af Fribergiska tomt- och byggnadsaktiebolaget tillbudna område å Söder framhållit — i saknad nu liksom då af ritningar m. m. dylikt icke varit i tillfälle ingå i ompröfning, huruvida de byggnader, som tarfvades för institutet, kunde uppföras för den af vederbörande härför beräknade kostnad, eller 1,600,000 kronor;

att ämbetet emellertid ansåge, att byggnadskostnaden på den nu föreslagna platsen icke blefve högre än om institutet förlagts å den Fribergiska ägovidden, utan syntes denna kostnad, trots alltjämt stigande arbets- och materialpris, fast hellre böra blifva lägre till följd af billigare grundläggning och möjligheten af att till äfventyrs kunna för institutets räkning använda någon eller några på området ifråga befintliga byggnader;

att ämbetet vid granskning af det utaf arkitekten Peterson och byggmästaren Nilsson den 31 maj 1904 afgifna utlåtande, innefattande besiktning och värdering af de å Kräftriket varande byggnader, såvidt ett sådant utlåtande kunde utgöra föremål för ett bestämdt bedömande från ämbetets sida, funnit skäl till anmärkning däremot icke förefinnas;

att ämbetet, i brist på härför nödiga beräkningsgrunder, näppe- ligen kunde göra annat uttalande angående det af Stockholms norra jästaktiebolag gjorda erbjudande för afstående af bolagets besittnings- rätt under Hans Maj:t Konungens lifstid af här omhandlade mark än att erinra, att genom återförvärfvande af det till förbemälda bolag upplåtna ägområde byggnader till ett uppskattadt värde af 112,750 kronor blefve statsegendom;

samt att ämbetet beträffande det af stadsingenjören H. Ygberg utarbetade förslag till indelning och värdering af veterinärinstitutets nuvarande tomter åberopade hvad ämbetet i sitt ofvannämnda underdåniga utlåtande den 17 mars 1903 därom yttrat.

Kammarkollegium har i sitt underdåniga utlåtande den 29 november 1904, under åberopande af den utredning, som innefattades i de remitterade handlingarne, hvarutöfver någon ytterligare upplysning i ärendet icke kunnat i kammarkollegium erhållas, beträffande själfva hufvudsaken anfört, att kollegium icke hade något att erinra mot bifall till direktionens förevarande framställning.

*Kammar-
kollegium.*

Riksmarskalksämberet har i sitt underdåniga utlåtande den 12 december 1904 öfver förevarande framställning dels åberopat innehålllet i sin förut anförda underdåniga skrifvelse den 6 april 1903, dels ock instämt i ett af ämbetet infordradt, det underdåniga utlåtandet bilagdt yttrande från intendenten för Djurgården, hvori denne dels hemställt, att försäljningen af veterinärinstitutets nuvarande område icke måtte ske annat än i sammanhang med intagande i stadsplanen af denna och Djurgårdens öfriga angränsande mark, som inom närmaste framtid kunde komma att genomföras, dels ock — under framhållande ej mindre att nya aktiebolaget Radiator jämlikt hyreskontrakt af den 6 maj 1903 innehade nyttjanderätt till större delen af det område af lägenheten Kräftriket, som enligt direktionens mening vore för veterinärinstitutet behöfligt, än äfven att den jämkning i fråga om områdets gränser syntes med hänsyn till Djurgårdens och det allmännas intressen vara af nöden, att plats för en bred körväg med gångbanor utefter Brunnsvikens strand bibehölles under Djurgårdens disposition och att den föreslagna gränslinjen mot söder något indroges, på det att en af terrängförhållandena angifven, omedelbart söder om gränslinjen belägen byggnadsplats ej onödigtvis inskränktes — tillstyrkt, att den å en af ingenjören A. F. Dahlström år 1904 öfver lägenheten upprättad, yttrandet bifogad karta med grön gränsfärg betecknad del af lägenheten, innehållande en areal af 41,337 kvadratmeter, måtte upplåtas till byggnadsplats för veterinärinstitutet under villkor:

*Riks-
marskalks-
ämberet.*

att Djurgården måtte tillförsäkras ett årligt arrende af 1,000 kronor för denna del af lägenheten;

att den i syninstrumentet den 1 oktober 1900 under n:o 15 angifna villabyggnaden af trä, belägen utom det område, som skulle upplåtas åt veterinärinstitutet, kostnadsfritt måtte öfverlämnas till Djurgården;

att sådana anordningar måtte vidtagas, att osund lukt icke upp-

komme och därför bland annat kloakvattnet genom »septic tanks» renades, innan det utsläpptes i Brunnsviken;

att byggnaderna så uppfördes, att de blefve till prydnad för Djurgården;

att den å lägenheten befintliga körvägen utan kostnad för Djurgården efter anvisning af djurgårdsförvaltningen så omlades, till 5 meters bredd, att den komme utanför veterinärinstitutets gräns; samt

att den afgift, som äfven framdeles kunde vara att påräkna för upptagande af is från vattnet utanför veterinärinstitutets del af lägenheten fortfarande skulle tillfalla Djurgården ensam.

*Direktionen
för veterinär-
institutet.*

Direktionen för veterinärinstitutet, som lämnats tillfälle att afgifva underdånigt yttrande i anledning af hvad riksmarskalksämberet sålunda anfört, har i underdånig skrifvelse den 19 december 1904 beträffande ämbetets förslag att minska den af direktionen angifna arealen, omkring 50,000 kvadratmeter, till 41,337 kvadratmeter, framhållit, hurusom direktionen, då den föreslagit förstnämnda areal, därmed afsett att tillgodose institutets framtida behof af utvidgning. Det vore emellertid mycket svårt att annat än approximativt angifva den areal, en sådan institution som den här ifrågavarande för sin framtida utveckling kunde kräfvä; och om det också varit i hög grad önskvärdt, att den af direktionen angifna arealen kunnat för institutet förvärfvas, ansåge direktionen dock, att det af riksmarskalksämberet föreslagna området vore för institutets närvarande behof tillfyllest. Det vore jämväl att märka, att terrängförhållandena å den nu föreslagna tomten icke tilläte dess utnyttjande till byggnadsplatser m. m. i samma utsträckning, som den i direktionens förra förslag ifrågasatta tomten, hvadan arealen vid Kräftriket måste tilltagas icke så obetydligt större för beredande af motsvarande byggnadsutrymme. Då emellertid stranden vid tomtens nordöstra ända vore grund och, enligt hvad de på olika tider företagna uppmätningarna gifvit vid handen, alltjämt grundades upp och blefve till land, samt utan särdeles stora kostnader kunde utfyllas, skulle härigenom ökad utrymme kunna vinnas för institutet, hvadan den af riksmarskalksämberet föreslagna minskningen af arealen skulle på så sätt kunna utjämnas, för den händelse sådant skulle visa sig af behofvet påkalladt vid en eventuell framtida utvidgning af institutet. Hvad beträffade de af riksmarskalksämberet å den af ingenjören Dahlström utarbetade kartan angifna gränserna för det föreslagna området, hade direktionen, med hänvisning till det ofvan anförda, icke något att däremot erinra, lika litet som mot ämbetets förslag att draga fram en väg längs stranden.

I fråga om vidtagandet af sådana anordningar, att elak lukt icke

uppkomme, låge det i sakens natur, att vid ett nytt institut hygienens kraf skulle i möjligaste mån blifva tillgodosedda.

Äfven beträffande byggnadernas anordning och utstyrsel ur estetik synpunkt ville direktionen naturligtvis beakta ämbetets erinringar så långt det vore med en praktisk och för statsverket möjligast billig lösning af institutets byggnadsfråga förenligt.

Något hinder därför att den nuvarande körvägen till tomten ordnades så, som af riksmarskalksämberet föreslagits, ansåge direktionen icke föreligga, lika litet som från institutets sida några hinder mötte för att Djurgården framgent som hittills finge åtnjuta inkomsterna af afgifter för upptagande af is utanför det för institutet föreslagna området.

Sedan härefter Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 31 mars 1905 ej mindre anbefallt direktionen för veterinärinstitutet att låta uppgöra förslagsritningar till ett veterinärinstitut, förlagdt på den af direktionen föreslagna lägenheten Kräftriket, hvilka ritningar ej borde göras mer detaljerade, än som för upprättandet af ett tillförlitligt kostnadsförslag funnes erforderligt, än äfven uppdragit åt föreståndaren för veterinärinstitutet, professorn J. G. H. Vennerholm samt ofvannämnde arkitekten Peterson att afresa till utlandet för att därstädes taga kännedom om nyare institut och anläggningar för veterinärundervisning, hvilka för ett ändamålsenligt anordnande af nya lokaler med hvad därtill hörde för veterinärinstitutet i Stockholm kunde vara af betydelse, samt professor Vennerholm och arkitekten Peterson fullgjort det dem sålunda lämnade uppdraget, har direktionen med underdånig skrifvelse den 26 oktober 1905 öfverlämnat af arkitekten Peterson under samverkan med veterinärinstitutets lärarkollegium uppgjorda ritningar med tillhörande kostnadsförslag till ett å ifrågavarande plats förlagdt veterinärinstitut.

*Ritningar till
nya byggnader
å lägenheten
Kräftriket.*

Jämte det direktionen tillika öfverlämnat ett af lärarkollegiet i samband med nämnda ritningars uppgörande afgifvet yttrande, hvilket yttrande direktionen åberopat såsom eget utlåtande, har direktionen i sin nyssberörda skrifvelse anført, att vid verkställd granskning af ritningarna och lärarkollegiets yttrande direktionen icke funnit anledning till någon anmärkning. Vid ritningarnas och kostnadsförslagets uppgörande och granskning hade man haft för ögonen de å den ifrågavarande tomten befintliga äldre byggnadernas användning, men det hade vid närmare undersökning visat sig, att de till följd af läge och beskaffenhet vore olämpliga att ingå i byggnadskomplexen samt i alla händelser måste undergå så vidlyftiga reparationer och omändringar,

*Direktionen
för veterinär-
institutet.*

att någon afsevärd besparing härigenom ej vunnes, hvaremot besparing gifvetvis komme att uppstå genom de i dessa hus befintliga materialiers användning vid de nya byggnadernas uppförande. Visserligen kunde ifrågasättas, om icke för undervisningens kraftiga bedrifvande och för den vetenskapliga forskningen några af institutionerna borde tilldelas större utrymme samt bostäder för flera lärare beredas inom etablissemang, men då härigenom en ej oväsentlig ökning af kostnaderna blefve en följd och då desamma ändock öfverstege det belopp, som af direktionen förut approximativt beräknats, hade direktionen ej velat genom en dylik utvidgning ännu mera öka kostnadssumman.

Lärarkollegiet
vid veterinär-
institutet.

Lärarkollegiet vid veterinärintitutet har i sitt förenämnda yttrande framhållit, att kollegiet, som sedan många år tillbaka lifligt känt behovet af en omgestaltning af institutet, vid det föreliggande förslaget planerande ansett sin främsta uppgift vara att söka åstadkomma ett institut, så utrustadt i fråga om lokaler och utrymme, att det kunde anses fylla de kraf, en rationell undervisning och utbildning af veterinärer kräfde. En hufvudfråga hade därvid varit att afgöra, för hur stort antal studerande, det nya institutet borde vara afsedt. För närvarande vore antalet studerande visserligen ej fullt 70, men tillströmningen till banan komme med all sannolikhet att blifva betydligt större. Det rådde för närvarande brist på veterinärer, nya distrikt inrättades, nya platser vid regementena likaså och den begynnande slakthusrörelsen komme att taga ett betydligt antal veterinärer i anspråk. Redan år 1905 hade de inträdessökande vid institutet varit flera, än att åt dem kunnat beredas plats, i det att af 41 sökande blott 20 kunnat antagas. Kollegiet hade därför ansett, att ett nytt institut ej gärna borde afses för mindre än 120—125 studerande. Emellertid måste, då de veterinära disciplinerna ej vore representerade vid de svenska universiteten, en sådan institution som veterinärintitutet jämväl vara en högskola för vetenskaplig forskning i dessa discipliner. Öfverallt vid veterinärskolorna utomlands arbetades med ifver på lösningen af viktiga vetenskapliga frågor, och det rika vetenskapliga lif, som rådde vid skolorna, återverkade både direkt och indirekt på veterinärväsendet och hvad därur kunde resultera för husdjursskötseln. Ur arbetet vid veterinärskolorna och i deras laboratorier framginge nämligen mångfaldiga för den praktiska husdjursskötseln viktiga uppslag. Beklagligtvis hade vid vårt institut fattigdomen i utrustning och hjälpmedel verkat förlamande på det vetenskapliga arbetet, och det

vore icke för tidigt, att institutionen sattes i sådant skick, att också från vårt land kunde lämnas bidrag på detta kulturområde.

Äfven ur vetenskaplig synpunkt hade alltså kollegiet vid förslagens uppgörande sökt i någon mån se institutionen tillgodo och försätta den i tidsenligt skick, i det att på den afdelning, som afsetts för bakteriologien, inom hvilken vetenskap för närvarande det rikaste lifvet pulserade vid de utländska skolorna, laboratorier föreslagits för själfständiga vetenskapliga arbeten, och afdelningarna för öfriga läroämnen så inrättats, att de, på samma gång de afsåge en rationell undervisnings bedrifvande, äfven medgäfvé vetenskapligt arbete.

Vid omgestaltning af veterinärhögskolor utomlands hade allt mer kommit till användning det s. k. paviljongsystemet eller det system, där hvarje afdelning erhöle sin särskilda byggnad. När de olika afdelningarna sammanfördes i en byggnad, vore det svårt att praktiskt ordna dem. De rönte mer eller mindre obehag af hvarandra, och vidare stängdes därigenom utvecklingsmöjligheterna, under det att minskningen i byggnadskostnader i själfva verket blefve skäligen ringa, i många fall icke stort mer, än hvad en vägg kostade.

Paviljongsystemet kräfde dock större tomtområde, och framförallt af denna anledning hade kollegiet sett sig nödsakadt att till en viss grad afvika från det rena paviljongsystemet och sammanslå några af afdelningarna.

De hufvudafdelningar, ett tidsenligt veterinärinstitut måste inrymma, vore följande:

- en anatomisk afdelning,
- en fysiologisk afdelning,
- en patologisk-anatomisk afdelning,
- en bakteriologisk afdelning,
- en kemisk afdelning,
- en afdelning för kirurgi och kirurgisk klinik för större husdjur,
- en afdelning för medicin och medicinsk klinik för större husdjur,
- en klinisk afdelning för mindre husdjur,
- en afdelning för husdjursskötsel och raslära,
- en afdelning för hofbeslag.

Härtill komme dessutom en del mindre afdelningar, som kunde inrymmas i någon af de nämnda hufvudafdelningarna, nämligen en fysikalisk, en botanisk, en histologisk och en obstetrisk afdelning, en afdelning för kött- och mjölkkontroll, samt en farmakologisk och en farmaceutisk-toxikologisk afdelning.

För att i möjligaste mån begränsa kostnaderna och spara tomt-

område hade kollegiet sammanslagit de hufvudafdelningar, som i mer eller mindre mån hade beröringspunkter med hvarandra, nämligen anatomiska, fysiologiska och kemiska afdelningarna uti en byggnad; patologisk-anatomiska och bakteriologiska afdelningarna äfvensom afdelningen för kött- och mjölkkontroll i en byggnad; samt afdelningarna för husdjursskötsel och medicin i en byggnad. Afdelningarna för fysik, farmakologi och farmaci vore inrymda i den kemiska hufvudafdelningen, afdelningen för zoologi i den anatomiska och afdelningen för botanik i afdelningen för husdjursskötsel.

Därjämte hade kollegiet ansett nödvändigt att i samband med det nya institutet jämväl inrätta en ladugård för ett tjugotal kor. Det vore nämligen af största vikt, att eleverna i möjligaste mån bereddess tillfälle att praktiskt studera nötkreatursskötseln och den normala dräktigheten med dess symptom samt den normala förlossningen. I denna byggnad vore därjämte inrymd den obstetriska afdelningen, rum för förlossningsöfningar och fantom samt museum för till obstetriken hörande samlingar, hvarjämte där äfven beredts plats för ett par hästar för den ambulatoriska kliniken samt vagnslider.

En fråga af vikt hade varit, i hvad mån bostäder borde beredas åt institutets funktionärer och elever. Det hade otvifvelaktigt varit i hög grad önskvärdt, att åtminstone samtliga lärare kunnat beredas bostad vid institutet. Ett ökad arbete på institutet hade däraf blifvit en gifven följd, ty det låge i sakens natur, att i samma mån förbindelse med laboratorier, samlingar, bibliotek och kliniker underlättades, i samma mån kunde också vederbörande lärare ägna mera tid och tillsyn åt desamma, än hvad förhållandet måste blifva, då han vore nödsakad att söka sin bostad mer eller mindre aflägsset därifrån. Med hänsyn till den ringa sympati, som i Riksdagen rådde för bostadssystemet vid en del offentliga institutioner, hade likväl kollegiet ansett sig böra inskränka dessa bostadslägenheter till det minsta möjliga. De lärare, som emellertid nödvändigtvis måste bo på institutet, vore till en början de, som redan nu hade sin bostad där, nämligen adjunkten på ordinarie stat, som hade att ställföreträda snart sagdt alla de öfriga lärarne och städse borde finnas till hands för den stationära klinikens öfvervakande, vidare instruktionssmeden, som hela dagen måste öfvervaka och leda arbetet i smedjan och undervisningen därstädes, samt slutligen institutets föreståndare. Men utom dessa tre lärare syntes ytterligare två af lärarne böra hafva bostadslägenheter å institutet, nämligen adjunkten vid den ambulatoriska kliniken, som natt och dag måste finnas tillgänglig för allmänheten, samt biträdet på den bakteriologiska afdelningen, som hade ett mycket träget arbete på institutet. Vidare borde bostad be-

redas åt 15 elever utom amanuenserna. För närvarande bodde 10 af eleverna, amanuenserna inberäknade, på institutet, men, enär amanuenserna äfven toges ur de båda lägre afdelningarne, hvilka ännu ej sysslat med praktiska öfningar vid klinikerna, kunde åtskilliga af dem ej användas vid de talrika fall å såväl de ambulatoriska som de stationära klinikerna, där elevernas deltagande påkallades. Eleverna måste vid sådana fall ofta uppsökas ute i staden, hvilket vore i hög grad olämpligt och besvärligt.

Slutligen måste åt stallpersonalen, vaktmästarna och smedslärlingarna beredas bostad å institutet. Samtliga dessa åtnjöte för öfrigt redan nu förmånen af antingen fri bostad å institutet eller hyresbidrag. Från början hade alla åtnjutit fri bostad, men då institutets utrymme var knappt tillmätt, hade en del lägenheter måst tagas i anspråk för undervisningen. Tydligtvis vore det olämpligt, att exempelvis en vaktmästare, hvilkens biträde snart sagdt hvarje timme på dagen kunde behöfva anlitas, vore boende ute i staden. Åt denna personal hade därför beredts bostäder här och hvar i afdelningarne, där de hade sina göromål förlagda.

I en särskild byggnad vore biblioteket inhyst, och i samma byggnad funnes institutets aula, direktionsrum, kamrerarkontor och föreståndarens bostad samt bostäder för de förut omnämnda lärarna och eleverna.

En portvaktstuga hade också måst föreslås och vidare ett par småstallar för försöksdjur samt en mindre byggnad, inrymmande förutom tvättstuga rum för en centraluppvärmningsapparat och för apparater för frambringande af elektriskt ljus. Dyligt ljus måste finnas på det nya institutet, och det erhöles långt billigare från egna apparater, än om det skulle tagas från stadens elektricitetsverk.

I byggnaden för anatomi, fysiologi och kemi vore också några rum anslagna för ett apoteksförråd.

Efter att hafva lämnat en detaljerad redogörelse för de särskilda byggnadernas inredning, har lärarkollegiet vidare yttrat, att de föreslagna laboratorierna vore alla nödvändiga, för att institutet skulle kunna fylla sina skilda uppgifter. Föreläsningssalarna vore så ordnade, att med undantag af hofbeslaget, som måste hafva sin egen sal, samt kemiska afdelningen, som också borde hafva egen sal, tvenne lärare finge föreläsa i hvar och en af öfriga salar, nämligen i anatomiska afdelningen lärarna i anatomi och i fysiologi, i kirurgiska afdelningen lärarna i kirurgi och i obstetrik samt i medicinska afdelningen lärarna i patologi och i husdjursskötsel. Visserligen vore för närvarande anatomiska och fysiologiska afdelningarna förenade, men det syntes framdeles

blifva nödvändigt, att en särskild lärare anställdes i fysiologi och likaså en särskild lärare för kliniken för smärre husdjur. Så hade man det ordnad öfverallt utomlands. Läraren på kliniken för smärre husdjur, till hvilken en del ämnen såsom farmakognosi och farmakodynamik m. m. borde öfverflyttas, finge använda den medicinska afdelningens föreläsningssal, där alltså tre lärare skulle komma att föreläsa, men, ehuru väl föreläsningar i tre afdelningar på en föreläsningssal måste anses väl mycket, syntes det dock låta sig göra i detta fall, där inga särskilda för de olika afdelningarna lämpade inredningar kräfdes i föreläsningssalen. Det föreslagna antalet föreläsningssalar syntes sålunda äfven för en längre framtid kunna fylla institutets kraf på dylika lokaler.

De för de särskilda afdelningarna i öfrigt föreslagna lokalerna vore icke andra, än kollegiet nödvändigtvis ansåge böra finnas på ett tidsenligt institut.

I fråga om anordnandet af de särskilda byggnaderna på den föreslagna tomten hade det icke varit utan svårigheter att där inpassa dem samtliga. Ritningarna till vissa af de större byggnaderna hade på grund häraf flere gånger måst ändras, och det hade under förslaget utarbetande visat sig, att med den form, som tomten hade, densamma icke kunnat tilltagas knappare för att inrymma de föreslagna byggnaderna. Det hade jämväl befunnits omöjligt att, såsom från början varit afsedt, spara några af de gamla trähus, som funnes å tomten uppförda. De platser, där dessa hus låge, måste nämligen användas för de särskilda institutionerna.

Vid planläggandet af det framlagda förslaget hade emellertid kollegiet sträfvat efter att på möjligast praktiska och billiga sätt lösa nybyggnadsfrågan. Det vore dock uppenbart, att det nya institutet icke finge tilltagas så knappt, att det fyllde sin uppgift blott för tillfället, utan man måste, såsom kollegiet ock gjort, utgå därifrån, att institutet åtminstone under några tiotal af år framåt kunde fungera på ett tillfredsställande sätt.

Slutligen ville kollegiet betona, att veterinärvetenskapen ginge framåt med stora steg för hvarje år, och att nya kraf följde dessa framsteg i spåren, hvarför också det nuvarande institutets otillräcklighet blefve för hvarje år alltmera kännbar och behofvet af en snar förändring till något bättre alltmera trängande.

*Arkitekten
Ludv. Peters-
sons förslag
till nya bygg-
nader.*

Det kostnadsförslag till ett nytt veterinärinstitut, som af arkitekten Peterson uppgjorts med ledning af de i lärarkollegiets skrifvelse angifna grunder, slutar på en summa af 2,000,000 kronor och upptager följande hufvudposter:

Administrationsbyggnad.....	kronor 277,875: —
Byggnad för medicinsk klinik för större husdjur med tillhörande stallar.....	» 219,000: —
Byggnad för kirurgisk klinik för större husdjur med tillhörande stallar och löpbana.....	» 220,640: —
Byggnad för hofbeslag.....	» 166,260: —
Byggnad för patologisk anatomi, histologi, bakteriologi samt kött och mjölkkontroll.....	» 286,900: —
Stallbyggnad för smittosamma försöksdjur.....	» 8,748: —
» » icke smittosamma försöksdjur.....	» 17,226: —
Byggnad för anatomi, fysiologi och kemi äfvensom för en apoteksafdelning.....	» 300,000: —
Ladugårdsbyggnad.....	» 49,720: —
Byggnad för klinik för mindre husdjur.....	» 80,800: —
Stallbyggnad för mindre husdjur (hundstall).....	» 36,800: —
Byggnad för centraluppvärmning, macerationer och tvätt m. m.	» 30,560: —
Portvaktstuga.....	» 9,810: —
Dränerings- och planeringsarbeten, yttre ledningar för gas, vatten och aflopp samt tomtens inhägnande m. m.	» 211,678: —
Ritningar och arbetsledning m. m.	» 83,983: —
	<hr/>
	Summa kronor 2,000,000: —

Genom nådig remiss har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att yttra sig öfver det af direktionen för veterinärinstitutet framlagda byggnadsförslaget; och har medicinalstyrelsen till åttlydnad häraf den 29 november 1905 afgifvit underdånigt utlåtande, däri medicinalstyrelsen anført, att styrelsen icke varit i tillfälle att förut uttala sig hvarken om den omfattning, som borde gifvas åt det nya veterinärinstitutet, och ej heller beträffande de kostnader, som härför kunde anses erforderliga, i annan mån än att medicinalstyrelsen i sitt förut berörda underdåniga utlåtande den 6 mars 1903 förklarar, att styrelsen, i likhet med direktionen för veterinärinstitutet, ansåge, att ett nytt veterinärinstitut, jämte inköp af den då föreslagna, till 1,100,000 kronor värderade tomten, skulle kunna uppbyggas och inredas för en summa af 2,700,000 kronor. Stöd för denna åsikt funne medicinalstyrelsen däri, att den af direktionen beräknade kostnaden af 1,600,000 kronor för byggnadernas uppförande tämligen väl stämde öfverens med byggnadskostnaderna för den år 1899 färdigbyggda veterinärskolan i

Medicinalstyrelsen.

Hannover. Att kostnaderna för ett nytt veterinärinstitut, tomtens värde och inventarierna nu oberäknade, sprungit upp till 2,000,000 kronor, syntes medicinalstyrelsen till hufvudsaklig del bero därpå, att förslaget i flera afseenden tilltagits större, än från början varit afsedt.

Den nu föreslagna utvidgningen af nybyggnadsförslaget syntes emellertid delvis kunna förklaras genom hvad lärarkollegiet anfört angående anställandet af flera lärare vid institutet med däraf följande behof af ökad utrymme. I kollegiets förberörda skrifvelse hette det nämligen, att visserligen vore för närvarande anatomiska och fysiologiska afdelningarna förenade, men det syntes framdeles blifva nödvändigt, att en särskild lärare anställdes i fysiologi och likaså en särskild lärare för kliniken för smärre husdjur. Enligt medicinalstyrelsens förmenande syntes det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida i en tid, då allt flera röster höjdes för att studietiden vid veterinärinstitutet måtte nedbringas och de där studerandes utbildning framförallt göras i möjligaste mån praktisk, ett verkligt behof förefunnnes för anställandet af en särskild lärare i fysiologi, hvilket naturligtvis skulle föra med sig en afsevärd utvidgning af kursen i detta ämne. Icke heller syntes den rätta gången vara att anskaffa lokaler för en speciallärare i fysiologi, innan det blifvit beslutadt, att en sådan lärare skulle vid veterinärinstitutet anställas. Lärarkollegiets förslag beträffande särskild lärare för kliniken för smärre husdjur hade äfven fört med sig en del utvidgningar af byggnadsförslaget, hvilka emellertid äfven vore beroende af anslag till sådan speciallärares anställande.

Hvad af medicinalstyrelsen yttrats vidkommande den föreslagna utvidgningen af fysiologien som undervisningsämne vid veterinärinstitutet, gällde i viss mån äfven beträffande kemien. Det syntes väl ej vara mer än en mening därom, att detta ämne hittills fått upptaga en allt för stor del af studietiden vid veterinärinstitutet, hvarför ock en rätt omfattande minskning af den tid, som ägnades åt den rena kemien, måste anses vara absolut nödvändig. Under sådana förhållanden syntes med fog kunna ifrågasättas, huruvida alla de lokaler, som i nybyggnadsförslaget afsetts för detta eller närstående ämnen i veterinärutbildningen, vore af behofvet påkallade. Medicinalstyrelsen ansåge sig hafva goda skäl betvifla detta, liksom styrelsen ej hölle före, att det vore nödvändigt att å institutet inrätta ett apotek med därtill hörande laboratorier och förvaringsrum. Bland öfriga i byggnaden för anatomi, fysiologi med mera inrymda lokaler, som synts styrelsen något för stort tilltagna, finge nämnas de till »zoologiska samlingar» afsedda rummen.

Paviljongen för histologiska, patologisk-anatomiska, bakteriologiska med flera afdelningar syntes äfven vara större än förhållandena kräfde, beroende detta möjligen därpå, att direktionen och lärarkollegiet hållit före, att de undersökningar af för tuberkulos misstänkta mjölkprof äfvensom af blod och organdelar från af smittosamma husdjurssjukdomar angripna eller därför misstänkta djur, som å veterinärinstitutet hittills verkstälts för medicinalstyrelsens räkning, alltjämt skulle där företagas. Utaf de underdåniga skrivelser, medicinalstyrelsen den 18 januari 1897, den 19 januari 1900, den 24 september 1902 och senast den 4 oktober 1905 till Kungl. Maj:t aflåtit angående inrättandet af en statsmedicinsk anstalt, framginge, att styrelsen ansåge, att de ifrågavarande undersökningarna äfvensom beredningen af sera, vacciner med mera mot smittosamma husdjurssjukdomar framdeles borde företagas inom en särskild afdelning af sistberörda anstalt, när den komme till stånd. I enlighet härmed syntes en del inskränkingar af de för den bakteriologiska och patologisk-anatomiska afdelningen föreslagna lokalerna och stallbyggnaderna kunna göras.

Medicinalstyrelsen, som till fullo delade direktionens och lärarkollegiets åsikt om angelägenheten af att en ladugård med ungefär så stor nötkreatursbesättning, som föreslagits, vid veterinärinstitutet inrättades, hade likväl icke kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet vid, att det för denna byggnads uppförande beräknade beloppet uppginge till en så hög summa som 49,720 kronor. Styrelsen hölle före, att en fullt tidsenlig ladugård af ungefär enahanda storlek som den föreslagna borde kunna uppbyggas för en afsevärdt mindre summa.

Angående sättet för de olika byggnadernas uppvärmning syntes hafva projekterats att i byggnaden för ångpannor, macerationer och tvätt anbringa centraluppvärmningsapparater för uppvärmning af administrationsbyggnaden samt anatomiska och patologisk-anatomiska paviljongerna. Emellertid funnes i jordvåningarna till de båda nyssnämnda paviljongerna rum reserverade för värmeapparater och kol, hvaraf syntes framgå, att i dessa paviljonger särskilda uppvärmningsanordningar planlagts. Att endast inom administrationsbyggnaden anordna centraluppvärmning från sådan anläggning inom ångpannehuset, borde icke ifrågakomma, utan syntes vid sådant förhållande rum för värmeapparater böra inredas i jordvåningen eller källarutrymme för ändamålet beredas äfven inom administrationsbyggnaden, och ångpannehuset jämte den öster därom belägna lilla byggnaden för icke smittosamma försöksdjur och patologisk anatomi flyttas till annat ställe,

på det att den plats, där dessa byggnader föreslagits till uppförande, kunde reserveras för framtida utvidgningar.

Om medicinalstyrelsen sålunda å ena sidan funnit några delar af förslaget vara tilltagna större än den närmaste framtidens kraf syntes berättiga till, hade styrelsen å andra sidan ej kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet vid, att de stallplatser, som beräknats dels å den kirurgiska dels å den medicinska kliniken, icke vore afsevärdt flera än de, som finnes vid det nuvarande institutet. I alla händelser syntes stallutrymmet för ett institut med den omfattning som det föreslagna, hvilket beräknats för 120—125 studerande, icke vara tillräckligt. Skulle de föreslagna stallen emellertid befinnas vara tillräckliga för den närmaste framtidens behof, borde de olika stallafdelningarna vid de båda klinikerna för större husdjur hafva placerats så, att en utvidgning af desamma med lätthet kunde ske. Detta syntes emellertid icke vara fallet.

Medicinalstyrelsen hade vid framställande af de anmärkningar, styrelsen haft att göra mot det ifrågavarande projektet till nytt veterinärinstitut, visst icke lämnat obeaktadt, att det i vårt land och äfven annorstädes mycket ofta förekommit, att offentliga byggnader och institutioner planlagts och utförts utan nödig hänsyn till framtidens kraf. Ett slående bevis härpå vore just det nuvarande veterinärinstitutet, som efter en tillvaro af endast 25 år visat sig vara alldeles för trångt och därjämte så planlagdt, att dess utvidgning på dess nuvarande tomt stött på så stora svårigheter, att härom väckta förslag måst öfvergifvas. Medicinalstyrelsen, som alltså ansåge det vara af största vikt, att ett projekt af ifrågavarande slag så utfördes, att äfven kommande behof kunde tillgodoses, hade emellertid trott sig vid bedömandet af förslaget i fråga böra räkna med dels de närvarande förhållandena dels de förhållanden, som under den närmaste framtiden kunde förväntas inträda.

Under åberopande af hvad sålunda anförts, har medicinalstyrelsen förklarat sig icke kunna tillstyrka bifall till det ifrågavarande förslaget till nybyggnad för veterinärinstitutet i oförändradt skick, utan hemställt, att de till förslaget hörande ritningarna måtte omarbetas och de anmärkningar mot desamma, som af styrelsen framställts, vid omarbetningen iakttagas.

Med anledning af medicinalstyrelsens sistberörda utlåtande har lärarkollegiet vid veterinärinstitutet till mig inkommit med en skrifvelse, däri kollegiet gjort åtskilliga erinringar i fråga om de af medicinalstyrelsen mot det föreliggande byggnadsförslaget framställda anmärkningarna.

Jämlikt Kungl. Maj:ts den 8 december 1905 mig gifna nådiga bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga personer att inom jordbruksdepartementet biträda vid behandling af frågan rörande nya byggnader för veterinärinstitutet, har jag den 12 i samma månad anmodat professorn Vennerholm, medicinalrådet G. Kjerrulf, e. o. professorn C. Wallis och godsägaren I. Lindström att såsom sakkunniga biträda vid förevarande ärendes ytterligare behandling.

*Tillkallande
af sakkunniga.*

Sedan nämnda sakkunniga fullgjort ifrågavarande uppdrag, hafva de till mig inkommit med ett af dem den 7 nästlidne februari afgifvet skriftligt yttrande i ärendet, därvid fogats en af medicinalrådet Kjerrulf den 10 i samma månad mot vissa delar af berörda yttrande afgifven reservation.

*Sakkunnigas
yttrande.*

De sakkunniga hafva i sitt yttrande till en början framhållit, dels att det framlagda förslaget till nytt veterinärinstitut vore så planlagdt, att det möjliggjorde den omreglering af lärarkrafterna vid institutet, som kunde blifva en följd såväl däraf, att anatomen och fysiologien komme att skiljas åt, som däraf att en särskild ledare anställdes för kliniken för mindre husdjur, dels ock att någon ytterligare förändring af lärarkrafter och ämnesfördelning vid institutet, som kunde influera på nybyggnadsförslaget, icke syntes komma att under en längre tid framåt ifrågasättas.

Sedan de sakkunniga vidare förklarat sig icke hafva något att erinra mot det i förslaget, om än med en del inskränknings, anlidade paviljongsystemet, hafva de upptagit till behandling frågan om, för huru stort antal elever det nya institutet borde vara afsedt. De sakkunnige hafva därvid — efter att hafva lämnat en statistisk redogörelse för antalet elever, som under de senaste tio åren undervisats vid veterinärinstitutet, äfvensom för antalet under samma tid därifrån utexaminerade elever — yttrat, att af nämnda redogörelse framginge, att institutet under sagda tioårsperiod varit besökt af i medeltal 56 studerande årligen och att därifrån under samma tid utexaminerats 85 elever eller i medeltal 8 årligen. Vissa år hade dock utexaminerats 13—17 elever. Landets behof af veterinärer kunde emellertid ingalunda därmed anses fyllt. Det rådde för närvarande brist på veterinärer, distriktsveterinärplatser stode lediga och kunde ej besättas, flere veterinärer önskade för att kunna sköta sina distrikt veterinärer som biträden, men kunde ej erhålla några, och slutligen skulle tvifvelsutan många distrikt kunna till fördel för såväl djurägare som vederbörande veterinär delas. Särskildt vore i dessa afseenden Norrland illa tillgodosedt. Då härtill komme, att nya slakthus inrättades, hvilket kräfde ökadt antal veterinärer, syntes

det blifva nödvändigt att planera det nya institutet så, att därifrån kunde utexamineras åtminstone intill 18 elever årligen. För att åstadkomma detta antal, hvilket vore erforderligt, om landets behof af veterinärer i en framtid skulle kunna fyllas, måste institutet, enligt hvad de tio senaste årens erfarenhet gäfvé vid handen, vara inrättadt för ett antal af 120 elever.

De sakkunniga hafva därefter öfvergått till en granskning af förslagen till de särskilda byggnaderna och härom yttrat i hufvudsak följande.

Medicinalstyrelsen hade ifråga om administrationsbyggnaden fäst uppmärksamheten på, att inga lokaler för centraluppvärmning funnes å eskissritningarna angifna. Det vore emellertid tydligt, att i källarvåningen till denna byggnad de för byggnadens uppvärmning eventuellt nödiga lokalerna skulle med lätthet kunna inredas för en kostnad af så pass anspråkslös art, att den icke i frågans nuvarande skick syntes nödvändigöra några särskilda kostnadsberäkningar. I öfrigt hade medicinalstyrelsen ingen invändning haft att göra mot byggnaden och icke heller de sakkunniga hade funnit anledning till någon anmärkning emot den.

Beträffande byggnaden för medicinsk klinik för större husdjur med tillhörande stallar samt byggnaden för kirurgisk klinik för större husdjur med tillhörande stallar hade de sakkunniga intet att erinra med undantag i fråga om nämnda stallar. De sakkunniga instämde med medicinalstyrelsen därutinnan, att stallarna borde så förläggas, att en framtida utvidgning af dem ej stängdes. Detta läte sig emellertid på ett enkelt sätt verkställas, därigenom att dels byggnaderna förskötes något på situationsplanet och dels, hvad den kirurgiska kliniken beträffade, en föreslagen tvärlagd löpbana, som stängde af stallflyglarne, i stället lades som sammanbindningsbana mellan klinikbyggnaden och mottagningshallen. Genom denna åtgärd komme byggnadskostnaderna icke att ökas, utan i stället att i någon, om än obetydlig, mån minskas, i det att en mindre täckt gång försvunne.

De sakkunniga hade icke funnit byggnaden för hofbeslag föranleda till annan anmärkning, än att föreläsningssalen syntes böra förläggas utåt en flygel i stället för i byggnadens midt, på det att bullret från smedjan ej måtte verka störande på föreläsningarna.

Byggnaden för patologisk anatomi, histologi, bakteriologi samt kött- och mjölkkontroll hade medicinalstyrelsen ansett vara tilltagen för stor, men därvidlag hyste de sakkunniga en från medicinalstyrelsens uppfattning afvikande mening. Patologien och bakteriologien vore de

vetenskapsgrenar, där det rikaste vetenskapliga lifvet rådde vid ett nutida veterinärintstitut. Inom dessa forskningsgrenar hade gjorts och väntades de betydelsefullaste uppslag för husdjursskötseln. Hela den modärna bakteriologien med allt, hvad ur den samma resulterat, hade så godt som skapats på de sista 25—30 åren och det syntes förefinnas all möjlig sannolikhet, att denna vetenskapsgren alltjämt skulle gå en stor utveckling till mötes och kräfvat ny utrustning och nya utrymmen. Vid en veterinärhögskola borde tillfälle kunna beredas vetenskapligt intresserade, såväl veterinärer som läkare, att där kunna göra studier; och det syntes synnerligen välbetänkt, att ett par rum funnes anslagna för dylika studier. Den nästan totala bristen på lokaler för denna afdelning hade verkat i hög grad förlamande på det vetenskapliga lifvet inom densamma vid det nuvarande institutet.

Vidkommande den af medicinalstyrelsen gjorda anmärkningen, att undersökningarna rörande jufvertuberkulos o. d. skulle komma att ske på annat ställe än på institutet, kunde de sakkunniga icke finna, att detta i någon som helst mån innebure ett skäl att minska ifrågasvarande paviljong. Det kunde väl icke vara meningen, att alla undersökningar på sjukligt förändrade preparat af skilda slag, som nu från landets alla delar sändes in till undersökning å institutet, skulle fråntagas undervisningen därstädes, äfven om medicinalstyrelsen ansåge, att en del sjukdomsbestämningar, som stode i mera direkt samband med frågan om hämmandet af en del kreatursfarsoter, borde omhändertagas af någon annan institution. I undervisningens och veterinärutbildningens intresse borde detta material också ställas till institutets förfogande.

Det syntes också vara synnerligen välbetänkt, att afdelningen för kött- och mjölkkontroll, som mycket nära sammanhänge med den patologisk-anatomiska afdelningen, vore därstädes inhyst och kunde begagna sig af samma demonstrationssal som denna. Oaktadt eleverna genom tjänstgöring vid slakthus finge tillfälle att praktiskt studera köttkontrollen, måste dock demonstrationer gå hand i hand med den teoretiska undervisningen samt större och mindre djurdelar demonstreras, och härför behöfdes ett rum, där en del luktande kadaverdelar kunde införas. Att förlägga ett dylikt rum på någon annan afdelning, där man eljest icke handskades med dylikt material, kunde icke anses lämpligt.

På grund af hvad sålunda anförts, finge de sakkunniga som sin åsikt uttala, att någon minskning af förevarande paviljong icke borde ifrågakomma.

Däremot ansåge de sakkunniga, att den ena af de för denna afdelning föreslagna stallbyggnaderna för försöksdjur, nämligen den,

som vore beräknad att kosta 8,748 kronor, borde kunna tillsvidare undvaras, enär för de försöksdjur, som vore afsedda att inhysas i detta stall, utrymme kunde beredas i det återstående stallet för dylika djur.

Det syntes icke vara något tvifvel underkastadt, att undervisningsämnenas anatomi och fysiologi, som nu vore förenade under samma lärare, måste skiljas åt, samt följaktligen byggnaden för anatomi, fysiologi och kemi så planeras, att en dylik differentiering möjliggjordes. Vid veterinärinstitutet i Stockholm vore man i detta afseende långt efter sin tid, i det att, såvidt kunnat utrönas, blott ytterligare två veterinärskolor i världen, nämligen de i Chicago och Lahore ännu hölle fast vid det allmänt fördömda systemet att förena så stora ämnen som anatomi och fysiologi hos samma lärare. Fysiologien vore ett bland de viktigaste grundläggande ämnen, och att undervisningen i detta ämne behöfde vidgas, därom syntes intet tvifvel råda. Däremot syntes den rena kemien böra väsentligt inskränkas. Den för kemien afsedda afdelningen kunde underkastas icke obetydlig reducering. De kemiska och fysiologiska laboratorier kunde sammanslås och i öfrigt en del inskränkningar och omflyttningar af lokaler vidtagas på sätt, en af arkitekten Peterson uppgjord, de sakkunnigas yttrande bilagd ritning utvisade.

Den i denna byggnad inrymda apoteksafdelningen borde bibehållas. Ett medikamentförråd måste alltid finnas å institutet. Medicinen enbart för de å institutet intagna djuren samt vid de olika afdelningarna ginge till omkring 4,000 kronor om året; och redan för närvarande hade institutet genom rabatt å vissa apoteksvaror en årlig inkomst af omkring 1,500 kronor. Kunde nu också medicin utlämnas till de på klinikerna kommande och gående, hvilka medförde omkring 6,000 djur, däraf ett flertal hade behof af medicin, skulle därigenom, äfven om nämnda apoteksafdelning komme att sortera under ett af Stockholmsapoteken, en afsevärd inkomstkälla kunna beredas institutet, som därjämte finge fördelen af ständig tillgång till medicin. En apoteksafdelning syntes komma att mer än förränta byggnadskostnaderna för densamma.

De för anatomiska och zoologiska samlingarna afsedda rummen ansåge de sakkunniga i betraktande af dessa samlingars skrymmande natur och de stora utrymmen, de särskilda preparaten vid lämplig uppställning kräfde, icke vara större tilltagna, än som kunde anses vara skäligt. Någon afsevärd minskning tälte i alla händelser dessa rum ej vid. Men för att möjliggöra en ändring af byggnaden hade de sakkunniga sett sig nödsakade att något minska det föreslagna museiutrymmet. Genom de af de sakkunniga beträffande förevarande

byggnad sålunda föreslagna omgestaltningar hade åstadkommits, att halfva öfre våningen å byggnaden kunde borttagas samt i följd häraf kostnaderna för paviljongen nedbringas med i rundt tal 25,000 kronor.

Enär den föreslagna ladugårdsbyggnaden, dit visserligen åtskilliga för undervisningen afsedda lokaler blifvit förlagda, sprungit upp till en för en dylik byggnad allt för hög summa, hade de sakkunniga ansett sig böra söka utvägar för en afsevärd reducering af priset på denna byggnad; och hade de tänkt sig, att detta lämpligast kunde möjliggöras genom att bygga ladugården enligt det s. k. lanterninsystemet. Ett särskildt foderloft ansåges ej behöfligt, då tillräckligt förvaringsrum för större foderpartier finnes i stallarna i närheten och de erforderliga foderförvaringsrummen för ladugården kunde på ett jämförelsevis enkelt sätt åstadkommas i denna. Vidare syntes stallet för den ambulatoriska kliniken kunna tillsvidare anstå samt ladugårdsskötarens bostad förläggas på annat håll. Genom denna förändring af ladugården hade en betydande sänkning i kostnaderna för densamma kunnat åvägabringas, så att den i sitt förändrade skick kunde uppföras för en summa af 15,000 kronor. De sakkunniga hölle för öfrigt för troligt, att materialet i de å tomten nu befintliga gamla byggnaderna kunde anlitas för ladugården, som då borde uppföras af trä, hvarigenom byggnadskostnaderna för densamma skulle än ytterligare nedbringas.

Mot byggnaden för kliniken för smärre husdjur samt den dithörande stallbyggnaden hade medicinalstyrelsen gjort den anmärkningen, att denna afdelning vore planerad för en själfständig chef. I betraktande därpå att de nu på chefen för nämnda afdelning, som samtidigt vore chef för medicinska afdelningen för större husdjur, lagda ämnena vore vid alla främmande skolor uppdelade på 3—8 lärare, kunde det icke anses annat än klokt, att det nya institutet så iurättades, att en uppdelning af dessa ämnen möjliggjordes. Då emellertid en sådan uppdelning ännu ej blifvit ifrågasatt, syntes den för denna klinikchef afsedda afdelningen, eller öfre våningen i klinikbyggnaden, lämpligast böra för närvarande anslås till en del andra ändamål, nämligen dels till ett gemensamt samlingsrum för eleverna vid institutet, dels till ett mindre marketenteri, som vore en oundgänglig inrättning på det rätt aflägsset liggande institutet, och dels slutligen till bostad för ladugårdsskötaren. På så vis blefve denna våning upptagen, men skulle den i framtiden behöfva tagas i anspråk för en särskild chef på hundkliniken, syntes de kraf, som blifvit tillgodosedda genom den föreslagna dispositionen af ifrågavarande lokal kunna utan alltför stora svårigheter på annat

sätt inom institutet tillgodoses. Någon ändring i kostnadsförslaget borde alltså icke här ifrågakomma.

Hvad därefter själfva hundstallarna vidkomme, hade de sakkunniga, då hundmaterialet dels vore mycket rikligt och af vederbörande lärare framhållits såsom synnerligen värdefullt för undervisningen, dels ock utgjorde en inkomstkälla för institutet, ej ansett lämpligt göra någon afprutning å dessa stallar. Det vore att märka, att i förslaget icke finnes upptaget rum för djur, misstänkta för smittosam sjukdom, och fall inträffade allt som oftast, då man omöjligen kunde a priori afgöra, huruvida valpsjuka föreläge eller ej. Det ginge ej an att utan vidare placera dessa djur i valpsjukestallet. Därför finge sannolikt det ena valpsjukestallet användas som observationsstall, ty att dela upp ifrågavarande små stallrum, som hvardera blott rymde 8 burar, i två rum kunde icke rimligtvis låta sig göra. De skulle då rymma knappt 4 burar hvardera, och att använda så små lokaler som sjukstallar, måste äfven ur hygienisk synpunkt anses synnerligen olämpligt. Ett borttagande af de båda flygelrummen, som varit bland de sakkunniga ifrågasatt, skulle föranleda en besparing af allenast några tusen kronor, som ingalunda kunde uppvägas af de olägenheter, som en minskning af isoleringsstallarnas antal skulle medföra. Det borde ej heller lämnas ur räkningen, att den inkomst detta hundmaterial tillförde institutet mer än uppvägede räntan å den summa, som genom flygelrummens uteslutande skulle inbesparas.

Hvad byggnaden för centraluppvärmning och elektriskt ljus m. m. beträffade, hade de sakkunniga visserligen varit allvarligt betänkta att föreslå ett uteslutande af dess mellersta afdelning med rum för ångpanna, ackumulatorer och kol, men hade de efter moget öfvervägande funnit lämpligast låta den förblifva i oförändradt skick. Lösningen af frågan huru belysning m. m. vid institutet borde anordnas, syntes nämligen lämpligast böra anstå, till dess arbetsritningarna uppgjordes. Nya belysningsmetoder såge snart sagdt hvarje år dagen, och då det under alla förhållanden måste dröja ett par år, innan denna fråga behöfde definitivt afgöras, kunde den möjligen lösas på ett mera praktiskt och billigt sätt, än hvad för närvarande syntes låta sig göra. Det vore därför klokast att spara de här föreslagna lokalerna i afvaktan på, hvad framdeles kunde blifva bestämdt angående hithörande frågors ordnande vid institutet.

Portvaktstuga hade de sakkunniga trott kunna uppföras af trä med hjälp af material från nu befintliga byggnader å tomten, och skulle

i så fall byggnadskostnaderna för densamma kunna enligt af arkitekten Peterson verkställda beräkningar nedbringas med 5,000 kronor.

Sedan de sakkunniga erinrat, att genom den af dem förordade indragningen af det ena stallet för försöksdjur samt de i fråga om byggnaden för anatomi, fysik och kemi, ladugårdsbyggnaden och portvaktstugan föreslagna förändringarna kostnadsförslaget komme att nedbringas med omkring 74,000 kronor, hafva de slutligen framhållit, att kostnaderna för själfva byggnaderna likväl skulle komma att uppgå till något öfver 1,600,000 kronor, eller en summa hvilken öfverstege 1903 års förslag. Denna stegring finge emellertid sin fulla förklaring uti följande af vederbörande arkitekt lämnade meddelanden. Nyssnämnda förslag hade kunnat beräknas allenast helt approximativt, då icke en enda byggnadsritning förelegat, därjämte hade det varit annorlunda planeradt, i det att de stora afdelningarna för anatomi, fysiologi och bakteriologi med patologisk anatomi varit afsedda att sammanslås i en byggnad. Vidare hade arkitekten, efter tagen kännedom om de moderna veterinärskolorna i utlandet och hvad som utaf sådana institutioner kräfdes för hygienens och de speciella vetenskapsgrenarnas tillgodoseende, sett sig nödsakad att i det föreliggande förslaget beräkna en högre kostnad per kubikmeter.

Uti sin förberörda reservation har medicinalrådet Kjerrulf, beträffande spörsmålet om den omfattning, ett nytt veterinärintitut borde hafva, förklarat sig hålla före, att en del ytterligare inskränkningar utöfver de utaf de sakkunnigas majoritet föreslagna utan olägenhet skulle kunna göras, nämligen hufvudsakligast beträffande dels byggnaden för bakteriologi, patologisk anatomi och histologi samt de till denna afdelning hörande stallbyggnaderna för större försöksdjur, dels apoteksafdelningen i byggnaden för anatomi, fysiologi och kemi, dels ock stallbyggnaden för smärre husdjur. De af medicinalrådet Kjerrulf föreslagna reduceringarna i kostnadsförslaget uppgå till ett sammanlagdt belopp af 113,878 kronor; och ifrågavarande byggnadsföretag skulle enligt medicinalrådet Kjerrulfs mening, kunna utföras för en summa af omkring 1,812,000 kronor.

Härefter har öfverintendentsämbetet, som genom nådig remiss anbefallts att i ärendet afgifva underdånigt utlåtande, i underdånig skrifvelse den 27 nästlidne februari yttrat, att öfverintendentsämbetet ansåge sig till en början böra framhålla, att det föreslagna byggnadsområdet syntes ämbetet alltför begränsadt med hänsyn till en framtida utveckling af veterinärintitutet och därigenom nödvändiggjorda till-

Öfverintendentsämbetet.

byggnader till detsamma, hvarför ämbetet hölle före, att lämpligt vore, att till ifrågavarande område redan nu lades en ägoviidd för tillgodo-seende af blifvande behof af utvidgning.

Hvad därefter anginge de företedda ritningarna, så vore dessa affattade i så liten skala ($\frac{1}{400}$), att någon ingående granskning af desamma ur byggnadsteknisk synpunkt icke af ämbetet kunnat företagas, hvadan det syntes blifva nödigt att, innan nådig fastställelse meddelades å förslaget till nytt veterinärinstitut, fullständigt utarbetade ritningar blefve Kungl. Maj:ts nådiga bepröfvande underställda. Så mycket syntes emellertid i ärendets närvarande skick kunna sägas, att de tillgängliga eskissritningarna med fördel kunde läggas till grund för ett skeende närmare utarbetande, hvarvid särskildt borde iakttagas, att samtliga korridorer blefve fullt belysta och befriade, så vidt möjligt, från i dem liggande trappsteg, att spiltor, spiltgångar och stallportar gäfves erforderliga dimensioner och att skosmedjan gjordes tillräckligt stor för där afsedt antal härdar m. m.

Vidkommande slutligen de olika kostnadsberäkningarna så hade öfverintendentsämbetet efter granskning af desamma funnit deras slutsummor, hvar för sig, vara — äfven för utförande af vid ritningarnas utarbetande påkallade, tilläfventyrs något fördyrande ändringar — fullt tillräckliga, med undantag af den å 1,812,000 kronor, hvilken kunde antagas komma att bestiga sig till 1,820,000 kronor, enär den kostnadsminskning, som ansetts uppkomma genom borttagandet af öfversta våningen i paviljongen för bakteriologi, patologisk anatomi och histologi, eller 90,000 kronor, syntes hafva beräknats cirka 8,000 kronor för högt.

Inventarier
m. m.

Vidare har jag att omförmåla, att föreståndaren för veterinärinstitutet på min begäran till mig inkommit med en den 15 nästlidne februari dagtecknad skrifvelse, däri han med stöd af uppgifter, som han erhållit från utländska veterinärhögskolor, lämnat en utredning angående den approximativa kostnaden för inredning af de föreslagna nya byggnaderna för veterinärinstitutet samt anskaffande af inventarier till desamma. Föreståndaren har i sin skrifvelse upplyst, att vid den nya veterinärskolan i Hannover, där totalkostnaderna för själfva byggnaderna belöpte sig till 1,780,000 mark, inredningen kostat 276,000 mark, att vid veterinärskolan i Giessen utgifterna för inredningen beräknats till tjugu procent af byggnadskostnaderna, samt att vid nybyggnader, som under de senaste tjugu åren verkstälts vid veterinärskolan i Dresden för en sammanlagd kostnad af 1,246,000 mark, inredningen kostat tillhoppa omkring 163,000 mark och alltså belöpt sig till ungefär en

åttondel af byggnadskostnaderna, därvid det dock vore att märka, att sistnämnda skola redan sedan gammalt varit rätt väl tillgodosedd med inventarier. Vidare har föreståndaren yttrat, att, då härvarande veterinärintitut icke vore så synnerligen väl försedt med inventarier, det syntes vara klokast att icke beräkna kostnaderna för inredning och inventarier i de föreslagna byggnaderna så lågt som i Dresden, utan anslå desamma till en femtedel eller en sjättedel af byggnadskostnaderna.

Af den utredning, för hvilken jag här redogjort, synes mig otvetydigt framgå, att veterinärintitutets nuvarande lokaler äro såväl i hög grad otillräckliga, i det stora afdelningar sakna nödigt utrymme, som ock i många afseenden synnerligen bristfälliga och otidsenliga. De i ärendet afgifna yttrandena gifva ock vid handen, att någon meningsskiljaktighet icke föreligger angående nödvändigheten af att åt veterinärintitutet bereda tillgång till rymligare och ändamålsenligare lokaler.

*Departementschefens
yttrande.*

För vinnandet af detta önskemål låta, såsom också Riksdagen i sin ofvan anförda skrifvelse framhållit, två utvägar tänka sig, antingen att genom förändrade anordningar och tillbyggnader försätta institutets nuvarande lokaler i tidsenligt och deras ändamål fullt motsvarande skick eller ock att förflytta institutet till annan för detsamma lämplig plats.

Vid valet mellan dessa två utvägar tvekar jag icke att gifva företräde åt den sistnämnda. Äfven om man vid en blifvande om- och tillbyggnad inskränker sig till de nödvändigaste arbetena, skola dessa likväl kräfva betydande kostnader, hvarigenom institutet säkerligen för lång tid blir fastläst vid sin nuvarande mycket värdefulla tomt, medan åter, om denna tomt i samband med institutets förflyttning försäljes, ett nytt institut, fullt motsvarande tidens kraf, kan uppföras utan direkta kostnader för statsverket, hvarförutom å försäljningssumman uppstår öfverskott, som kan komma annat statsändamål till godo.

Då institutets förflyttning till annan plats sålunda synes böra äga rum, torde vid val af plats i främsta rummet böra tillses, att — samtidigt med att de kostnader, som förvärfvandet af det härför erforderliga tomtområdet kommer att betinga, inskränkas till det minsta möjliga — institutet erhåller ett sådant läge, att dess kliniker kunna påräkna kliniskt material i erforderlig mängd för en rationell undervisnings bedrifvande. Från båda dessa synpunkter synes mig den af direktionen för veterinärintitutet föreslagna platsen å lägenheten Kräft-

riket motsvara berättigade kraf. I fråga om den af lägenhetens nuvarande innehafvare begärda ersättningen för besittningsrätten till densamma, 110,000 kronor, synes mig detta belopp i så måtto icke vara för högt beräknadt, som i detsamma ingå byggnader till ett uppskattadt värde af 97,350 kronor, hvarjämte det dessutom är att märka att för löseskillingen erhålles, utöfver det område som erfordras för veterinärinstituten, ett välbeläget tomtområde af ungefär samma omfattning, hvilket måhända staten inom en icke aflägsen framtid kan för något ändamål behöfva. Och hvad beträffar den för ett veterinärinstitut synnerligen viktiga tillgången till kliniskt material, framgår redan af hvad direktionen för veterinärinstituten anført, att platsen ifråga äfven härutinnan uppfyller rimliga anspråk. Af dylikt kliniskt material är det i främsta rummet hästar och — på grund af de tillfällen till analyser, operationer, obduktioner m. m. som de erbjuda — äfven hundar, hvilka vid en uppskattning af tillgången böra medtagas i beräkningen. Af dessa båda djurslag torde ett till Kräftriket förlagdt veterinärinstitut kunna påräkna minst samma tillgång som den, öfver hvilken instituten för närvarande förfogar, under alla förhållanden långt mer, än fallet skulle blifva, om instituten förlades till de af 1904 års Riksdag ifrågasatta, staten tillhöriga lägenheterna vid Enskede, där enligt medicinalstyrelsens åsikt till och med brist på dylikt material skulle kunna befaras. Beträffande å ena sidan dessa lägenheter och å andra sidan Kräftrikets belägenhet i förhållande till hufvudstaden tillåter jag mig endast påpeka, hurusom afståndet från ofvannämnda lägenheter till Skanstull — alltså till en stadens utkant — är ungefär detsamma som afståndet från Kräftriket till det midt inne i den hästrika Johannes församling belägna Roslagstorg.

Att förlägga instituten så, att ens tillnärmelsevis tillräckligt stort antal nötkreatur skall kunna tillföras kliniken, låter sig af lätt insedda skäl icke göra, utan torde de fordringar på elevernas utbildning, som genom kliniskt material af sådant slag skulle tillgodoses, icke på annat sätt kunna nöjaktigt tillfredsställas, än att man — såsom fallet är vid flera af utlandets veterinära högskolor — i undervisningsplanen låter ingå för ändamålet afsedda tillämpningskurser hos framstående praktiserande veterinärer i landsorten. Ett till Kräftriket förlagdt veterinärinstitut torde dock äfven i fråga om tillgång till nötkreatur såsom undervisningsmaterial och delvis äfven för klinisk behandling blifva jämförelsevis väl tillgodosedt, då detsamma komme att ligga helt nära stadens vid Norrtulls station belägna marknadsplats för nötkreatur, å hvilken tills vidare så godt som all försäljning i hufvudstaden såväl af slakt-

som lifdjur kommer att äga rum. Då det blifvande slakthuset blir färdigt, torde visserligen försäljningen af slaktdjur komma att förläggas i dess omedelbara närhet. Lifdjursmarknaden åter, till hvilken — förutom den dagliga försäljningen — en tillförsel å de ordinarie marknadsdagarna ett par gånger i månaden af en större mängd djur torde kunna påräknas och som erbjuder för undervisningen väsentligt värdefullare material än slaktdjursmarknaden, kommer med all sannolikhet äfven för framtiden att å berörda marknadsplats fortgå. Att särskildt vid dessa lifdjursmarknader veterinärbehandling af djur ofta torde ifrågakomma, finnes ju grundad anledning antaga. Det synes mig därförolämpligt om det nya institutet blefve förlagdt så aflägsset från denna marknadsplats, att eleverna skulle gå miste om de tillfällen till iakttagelser och studier, som här böra kunna i ganska rikt mått beredas dem.

Såsom en ytterligare fördel af icke ringa betydelse, betingad af veterinärinstitutets förläggande till Kräftriket, tillåter jag mig framhålla, att institutet härigenom komme att ligga i omedelbar närhet af den blifvande centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. I den försöksverksamhet, som därstädes kommer att utöfvas, torde med visshet kunna förutses, att åt försöken på husdjursskötselns område kommer att gifvas en synnerligen framskjuten plats. Att det vid såväl planläggandet som utförandet af en del af dessa försök ej endast skulle vara af värde för försökens ledare att stå i den nära beröring med veterinärinstitutets lärare, som de båda institutionernas närbelägenhet till hvarandra osökt måste framkalla, utan att äfven institutets lärare af ett dylikt samarbete skulle inhösta afsevärda fördelar för undervisningen, synes mig ligga i öppen dag. I sin mån skulle detta samarbete tvifvelsutan också medföra, att elevernas intresse komme att i större utsträckning, än nu i allmänhet är fallet, inriktas äfven på andra sidor af husdjursskötseln än direkt sjukvård, något som gifvetvis måste vara till gagn för den blifvande veterinärens framtida verksamhet, på samma gång det säkerligen skulle verka fördelaktigt på vår husdjursskötselns utveckling i önskvärd riktning.

På grund af hvad jag sålunda anført, finner jag mig böra förorda direktionens för veterinärinstitutet framställning angående förvärfvandet af besittningsrätten till lägenheten Kräftriket samt upplåtande af område därstädes för veterinärinstitutets förflyttning till denna plats.

Emot det af riksmarskalksämberet i dess utlåtande den 12 december 1904 framställda förslaget om upplåtande till byggnadsplats för veterinärinstitutet af den del af ifrågavarande lägenhet, som å den utlåtandet

bilagda, af ingenjören A. F. Dahlström upprättade karta utmärkts med grön gränsfärg och betecknats med litt. A, har jag allenast att erinra, att det område utefter Brunnsviken, som för Djurgårdens räkning undantagits för anläggande af en strandväg, och hvilket område enligt nämnda karta, där det betecknats med litt. C, utgör 4,996 kvadratmeter, synes mig böra förenas med veterinärintitutets tomt, hvilken därigenom skulle erhålla en af behovet ingalunda opåkallad, ökad ytvidd af tillhoppa 46,333 kvadratmeter. Den ifrågasatta vägen torde för närvarande icke vara behöflig, hvaremot det för veterinärintitutet skulle innebära en afsevärd fördel, om åt detsamma bevarades möjligheten att kunna för framtida utökning af dess tomtområde draga nytta af den omständigheten, att i angränsande del af Brunnsviken utfyllningar kunna med lätthet verkställas. Skulle det vid en kommande planering af kringliggande delar af Djurgården visa sig vara ändamålsenligt att en väg framdroges utefter Brunnsvikens strand, bör densamma utan större svårighet eller kostnad för djurgårdsförvaltningen kunna af denna anläggas på en utfyllning i sjön utanför veterinärintitutets område.

Af riksmarskalksämberet har såsom villkor för byggnadsplatsens upplåtande föreslagits ett årligt arrende af 1,000 kronor till djurgårdskassan. Då emellertid endast en del af det område, till hvilket staten skulle från jästbolaget förvärfva dispositionsrätt, nu skulle tagas i anspråk för veterinärintitutets räkning samt återstoden af området med därå befintliga byggnader, däribland en till ett värde af 12,000 kronor uppskattad villabyggnad, således kan tillsvidare återgå till djurgårdsförvaltningens disposition, synes mig icke mer än billigt, att berörda villkor bortfaller. Beträffande öfriga af riksmarskalksämberet ifrågasatta villkor synes mig anledning icke föreligga att nu ingå i undersökning af desamma.

Då jag härefter går att yttra mig angående de af direktionen för veterinärintitutet framlagda, af arkitekten Peterson uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till nya byggnader för institutet, vill jag först såsom min mening framhålla, att byggnadsföretaget bör så planeras, att å ena sidan de nya byggnaderna för en längre tid framåt kunna fylla de kraf på utrymme, som ställas på desamma af en i utveckling stadd veterinärhögskola, samt å andra sidan, i den mån dessa kraf väsentligen ökas, anläggningen medgifver möjlighet till utvidgning för en icke opropotionerligt stor kostnad. Sistnämnda synpunkt anser jag vara i det föreliggande byggnadsförslaget på ett lyckligt sätt tillgodosedd genom användandet af det s. k. paviljongsystemet, hvarigenom behöfliga

tillbyggnader med större fördel låta sig verkställas, än om institutet skulle inrymmas hufvudsakligen i en eller ett par större byggnader. Jämväl ur förstnämnda synpunkt, hvilken det bör vara så mycket angelägnare att noga beakta, som vid uppförande af såväl veterinärinstitutets nuvarande byggnader som åtskilliga andra, under senare år tillkomna, offentliga byggnader denna synpunkt lämnats alltför mycket ur räkningen, anser jag byggnadsförslaget, såsom ock den verkställda granskningen af detsamma gifver vid handen, tillfredsställa alla rimliga anspråk. Af den granskning, de af mig särskildt tillkallade sakkunniga ägnat detta förslag, synes mig därjämte framgå, att detsamma icke bör underkastas några mera väsentliga modifikationer, utöfver hvad af samtliga sakkunniga i sådant afseende förordats, för så vidt man vill om möjligt förebygga att inom kort nödgas utvidga de nya lokalerna. Jag vill i detta sammanhang jämväl erinra om vikten däraf, att åt den bakteriologiska afdelningen lämnas så rymliga lokaler, att tillfälle till själfständiga vetenskapliga studier kan därstädes beredas ej blott veterinärer utan äfven studieidkare inom den medicinska bakteriologien. Man må nämligen ihågkomma, att vid en veterinärhögskola finnes, i olikhet med hvad fallet är vid våra medicinska högskolor, möjlighet att verkställa bakteriologiska undersökningar å större djur; och att detta för den medicinska vetenskapen har en ofantlig betydelse, ligger i öppen dag.

De utaf samtliga sakkunniga föreslagna inskränkningar i byggnadsförslaget, hvilka inskränkningar jag finner mig böra förorda, skulle sänka byggnadskostnaderna med omkring 74,000 kronor eller från 2,000,000 kronor till 1,926,000 kronor. I sistnämnda summa ingår emellertid, enligt uppgift af arkitekten Peterson, den till 10,000 kronor beräknade kostnaden för terrasserings- och planeringsarbeten för framdragande af den utaf riksmarskalksämberet ifrågasatta strandvägen. Då denna väg, såsom jag förut framhållit, enligt mitt förmenande icke bör för närvarande komma till utförande och i hvarje fall kostnaden för anläggandet af en dylik väg bör bestridas af djurgårdsförvaltningen, kan förslagets slutsumma minskas med jämväl nyssnämnda belopp. Vidare anser jag mig, för att i möjligaste mån tillgodose sparsamhetens kraf, mot kostnadsförslaget böra göra ytterligare ett par erinringar, nämligen dels i fråga om höjden af vissa våningar i administrationsbyggnaden, i de medicinska och kirurgiska klinikbyggnaderna samt i de båda byggnaderna för de särskilda anatomiska m. fl. afdelningar, dels ock rörande tomtens inhägnande. Hufvudvåningarna i nämnda byggnader äro enligt de föreliggande ritningarna afsedda att

erhålla en höjd af 4 meter från golf till tak, men det synes mig, som om rumshöjden i ifrågavarande våningar utan olägenhet kunde minskas med 10 centimeter. Den minskning af byggnadernas kubikmassa, som häraf blefve en följd, har af arkitekten Peterson beräknats medföra en sänkning af byggnadskostnaderna med omkring 16,000 kronor. Hvad så tomtens inhägnande beträffar, kan, enligt hvad jag inhämtat, kostnaden härför nedbringas och, efter hvad samma arkitekt uppgifvit, ett solidt och i estetiskt afseende tillfredsställande stängsel af järn åstadkommas för en väsentligt lägre summa än kostnadsförslaget upptager. Med iakttagande af de utaf mig här gjorda erinringar torde byggnadsförslaget kostnadssumma kunna nedbringas till 1,890,000 kronor.

Då de af mig sålunda förordade förändringar i det föreliggande byggnadsförslaget äro af den beskaffenhet, att de utan svårighet kunna vinna afseende vid uppgörande af definitivt byggnadsförslag, anser jag mig kunna utan tvekan tillstyrka, att de af arkitekten Peterson utförda eskissritningar med tillhörande kostnadsförslag måtte med iakttagande af berörda förändringar äfvensom de af öfverintendentsämbetet i fråga om samma ritningar gjorda erinringar läggas till grund för uppgörande af fullständiga arbetsritningar och detaljeradt kostnadsförslag till nya byggnader för veterinärinstitutet.

Med ledning af den utredning, föreståndaren för veterinärinstitutet lämnat angående kostnaderna för inredning af de nya byggnaderna och för anskaffande af nödiga inventarier, samt med hänsyn därtill, att en del af de inventarier, som finnas i institutets nuvarande byggnader, lära kunna användas i de nya lokalerna, har jag beräknat, att utgifterna för ifrågavarande ändamål skulle uppgå till omkring 250,000 kronor eller något mindre än en sjättedel af kostnaderna för själfva byggnaderna, hvilka sistnämnda kostnader något öfverstiga 1,600,000 kronor.

Den föreslagna försäljningen af veterinärinstitutets nuvarande område med därå befintliga byggnader får jag, under hänvisning till den utredning i ämnet, för hvilken jag i det föregående redogjort, tillstyrka. Jag anser mig kunna göra detta så mycket hellre, som jag håller före, att på grund af stegrade tomtvärden försäljningen kommer att inbringa ett afsevärdt högre belopp, än hvad af såväl stadsingenjören Ygberg som direktionen för veterinärinstitutet beräknats, samt uppenbart är, att statsverket trots den ansenliga kostnad, hvartill anläggningen af veterinärinstitutet vid Kräftriket uppgår, likväl, såsom jag förut antydt, genom ifrågavarande försäljning skulle tillföras en betydande inkomst.

De belopp, som erfordras till bestridande af kostnaderna för åter-

förvärfvande af besittningsrätten till lägenheten Kräftriket jämte inlösen af därå befintliga byggnader, för uppförande af de föreslagna byggnaderna samt för anskaffande af inredning och inventarier, synas lämpligen kunna såsom förskott anvisas till utgående från riksgäldskontoret mot godtgörelse härför framdeles af medel, som inflyta genom försäljning af veterinärinstitutets nuvarande område. Hvad som återstår af köpeskillingen, sedan berörda förskott blifvit guldna samt nödiga kostnader för anordnande af gator och afloppsledningar inom det till försäljning afsedda området blifvit bestridda, torde, i likhet med hvad som ägt rum beträffande köpeskillingen för institutets förutvarande tomter inom kvarteren Edelman mindre och Krabaten, böra tillföras fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.»

Hvad som erfordrades till bestridande af kostnader för ifrågavarande gaturegleringsarbeten ansåge departementschefen kunna, i den mån sådant blefve nödigt, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande af tillgängliga medel förskjutas.

På sätt Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1904 anført, är uppenbart, att de lokaler, öfver hvilka veterinärinstitutet förfogar, äro otillräckliga och otjänliga samt att rymligare och ändamålsenligare lokaler måste beredas, därest undervisningen vid institutet skall kunna på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt bedrivas. Vid sådant förhållande och då den för veterinärinstitutet nu föreslagna platsen å lägenheten Kräftriket synes vara för ändamålet synnerligen lämplig, anser sig utskottet böra i hufvudsak tillstyrka Kungl. Maj:ts föreliggande proposition. I följd häraf finner sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om att vid institutets flyttande till den nya platsen dess nuvarande område med därå befintliga byggnader må i vederbörlig ordning försäljas. Från denna försäljning har utskottet dock ansett någon del böra undantagas, vare sig byggnader eller tomter, för att kunna disponeras, därest behof skulle uppstå att i denna del af hufvudstaden inreda eller uppföra byggnader för allmänt ändamål.

Utskottet har likaledes velat tillstyrka beviljande af de äskade medlen dels till återförvärfvande från Stockholms norra jästaktiebolag af besittningsrätten till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Djurgården samt till inlösen af därå befintliga, bolaget tillhöriga byggnader, dels till uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet och dels till inredning af dessa byggnader och inventarier i desamma, och delar utskottet Kungl. Maj:ts mening om att dessa medel böra för-

*Utskottets
yttrande.*

skotteras och förskotten sedermera af de vid nyssnämnda försäljning inflytande köpeskillingarna godtgöras. Däremot kan utskottet icke biträda Kungl. Maj:ts förslag, att dessa förskott böra anvisas till utgående från riksgäldskontoret, utan anser, att, i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut angående försäljning af den till gardesregementena upplåtna mark och beredande af nya kasernetablissemang för dessa regementen, medel till ifrågavarande byggnadsarbeten jämte därmed förenade marksförvärf och inventarieanskaffning m. m. jämte kostnader för ordnande af gator och andra öppna platser böra, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, af tillgängliga medel förskjutas och sedermera ersättas af köpeskillingarna, som böra ingå till statskontoret.

Beträffande förenämnda återförvärfvande af besittningsrätten till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket, har utskottet, i likhet med hvad som uttalades af nästlidet års lagtima Riksdag vid fråga om förläggande af en centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet på en del af landtbruksakademiens experimentalält, velat framhålla vikten af att dispositionsrätten till ifrågavarande mark måtte på ett för institutet betryggande sätt ordnas.

I afseende å förslaget, att den del af veterinärinstitutets nuvarande område, som vid reglering af området skall utläggas till gator eller annan öppen plats, skall kostnadsfritt under äganderätt upplåtas till Stockholms stad, har utskottet velat uttala den mening, att, till förekommande af svårigheter i framtiden, därvid bör fästas villkoret om att kronan bör förbehållas rätt att å denna del af området nedlägga telefonledning och andra dylika för kronans räkning erforderliga anläggningar.

Slutligen har utskottet velat uttala sin anslutning till den af departementschefen uttalade mening, att kostnaden för anläggande af den af riksmarskalksämberet ifrågasatta strandvägen utefter Brunnsviken bör bestridas af djurgårdsförvaltningen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, må besluta,

att veterinärinstitutets nuvarande område med därå befintliga byggnader må, med den rätt kronan därtill äger och i den ordning Kungl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämma, för kronans räkning föryttras äfvensom att med anledning häraf må, efter Kungl. Maj:ts

bepröfvande, kostnadsfritt till Stockholms stad under äganderätt upplåtas den del af samma område, som vid reglering af området skall utläggas till gator eller annan öppen plats, dock att från försäljningen undantages hvad som kan böra under kronans äganderätt bibehållas för att kunna disponeras för allmänt ändamål; att af de medel, som inflyta vid försäljning af förenämnda, därtill afsedda område och byggnader, må utgå

dels 110,000 kronor till återförvärfvande från Stockholms norra jästaktiebolag af besittningsrätten till lägenheten Katrineberg eller Kräftriket å Djurgården samt till inlösen af därå befintliga, bolaget tillhöriga byggnader,

dels 1,890,000 kronor till uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet å den del af nämnda lägenhet, som, med en areal af 46,333 kvadratmeter, å den af ingenjören A. F. Dahlström år 1904 öfver lägenheten upprättade karta är betecknad med litt. A och C,

dels ock 250,000 kronor till inredning af de nya byggnaderna äfvensom till inventarier i desamma; samt

att medel till ifrågavarande byggnadsföretag jämte därmed förenade återförvärfvande af besittningsrätt till mark, lösen för byggnader, inredningsarbeten och inventarieanskaffning äfvensom kostnader för ordnande af gator och andra öppna platser enligt den öfverenskommelse, som härom kan med Stockholms stad träffas, må, i den mån sådant kan blifva nödigt, få, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, af tillgängliga medel förskjutas; samt

att det öfverskott å försäljningsmedlen, som uppstår utöfver här ofvan anvisade 2,250,000 kronor och sedan ofvannämnda kostnader för ordnande af gator och andra öppna platser blifvit bestridda, skall öfver-

föras till fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden.

Stockholm den 17 maj 1906.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.

Herr *L. Eriksson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
